

Πληροφορίες: Αντωνία Παυλή, Φανή Προβή

Αθήνα: 20.12.2022
Αρ. Πρωτ.: 1852

ΠΡΟΣ: κ. Γ. Σταμάτη, Γενικό Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης και
Καταπολέμησης της Φτώχειας

ΚΟΙΝ: «Πίνακας Αποδεκτών»

ΘΕΜΑ: «Δράση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ
για την υποστήριξη του Σημείου Αναφοράς του Υπουργείου
Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων για την ορθή εφαρμογή
των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών
Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των
Ατόμων με Αναπηρίες»

Αξιότιμε κύριε Σταμάτη,

Η Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ) - που αποτελεί την τριτοβάθμια κοινωνική και συνδικαλιστική οργάνωση των ατόμων με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και των οικογενειών τους στη χώρα και επίσημα αναγνωρισμένο δια του ν. 2430/96 (ΦΕΚ 156Α/10.7.96) Κοινωνικό Εταίρο της ελληνικής Πολιτείας σε ζητήματα αναπηρίας - στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση 2014-2020», υλοποιεί το Έργο «Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας»,¹ το οποίο συγχρηματοδοτείται από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και την Ελλάδα. Σκοπός του Παρατηρητηρίου είναι η παραγωγή έγκυρης πληροφόρησης, τεκμηρίωσης και επιστημονικής γνώσης για τα θέματα της αναπηρίας στην Ελλάδα και η συμβολή στη

¹ Εφεξής «Παρατηρητήριο»

διαμόρφωση πολιτικών που θα εξασφαλίσουν ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες για τα άτομα με αναπηρία, χρόνιες παθήσεις και τις οικογένειές τους.

Το Παρατηρητήριο, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής και περιφερειακής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD),² που η Ελλάδα κύρωσε με το ν.4074/2012 και δεσμεύεται να εφαρμόσει τις απαιτήσεις που αυτή περιλαμβάνει, σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη δράση ΠΕ9, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο».

Στο πλαίσιο των απαιτήσεων της Σύμβασης, τον Σεπτέμβριο του 2019 η Επιτροπή προέβη σε εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπία του ελληνικού κράτους, κατά τη διάρκεια του οποίου εξετάστηκε κατά πόσο το ελληνικό κράτος έχει εναρμονιστεί με τις διατάξεις της Σύμβασης. Απόρροια αυτού του εποικοδομητικού διαλόγου ήταν η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων και Συστάσεων³ της Επιτροπής προς την Ελλάδα, μέσω των οποίων επισημαίνονταν τα σημεία εκείνα στα οποία η ελληνική Πολιτεία όφειλε να εργαστεί περαιτέρω, στο πλαίσιο τήρησης των δεσμεύσεων που απορρέουν από την κύρωση της Σύμβασης. Η δημοσίευση των Τελικών Παρατηρήσεων σε συνδυασμό με τους διαρκείς αγώνες για την ικανοποίηση των πάγιων αιτημάτων του αναπηρικού κινήματος, οδήγησαν το 2020 στην υιοθέτηση του πρώτου *Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία* (εφεξής ΕΣΔ)⁴, που, παρά τις όποιες αδυναμίες του, αποτελεί έναν οδικό χάρτη για την άρση των εμποδίων και της διάκρισης που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία σε όλους τους τομείς ζωής με περισσότερο συστηματικό τρόπο.

² Εφεξής «Σύμβαση»

³ Οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhskOcz9c06iPa1r3wEJzoMtZPRln2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lkiKsnfl7vYm%2b%2fX3mXiOTCPBgssnHiOpTdzNgr31DcGr9iV91p4N2> Επίσης, η ΕΣΑμεΑ, με δική της πρωτοβουλία, μετέφρασε τις Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής στην [ελληνική γλώσσα](#) αλλά και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read) για την περαιτέρω διάχυση τους στην ελληνική κοινωνία.

⁴ Εφεξής «ΕΣΔ»

Αξιοποιώντας το υψηλό επίπεδο τεχνογνωσίας και την πολυετή εμπειρία που η ΕΣΑμΕΑ και το «Παρατηρητήριο» διαθέτουν στα ζητήματα αναπηρίας, η δράση μας έχει σκοπό να συνδράμει την Πολιτεία και τα επιμέρους σημεία αναφοράς στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ειδικότερα, ως προς τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς των Υπουργείων, η δράση στοχεύει να συνδράμει στη βέλτιστη υλοποίηση των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής, μέσω:

- Της εξειδίκευσης της δικαιωματικής οπτικής της αναπηρίας, στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου αναφοράς.
- Της αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου σας υπό το πρίσμα της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας.
- Του προσδιορισμού των κενών και των προκλήσεων που απορρέουν από τον υφιστάμενο πολιτικό σχεδιασμό και την έως σήμερα πορεία υλοποίησης του ΕΣΔ και των τομεακών σχεδίων δράσης του Υπουργείου αναφοράς.
- Της διατύπωσης συγκεκριμένων προτάσεων και συστάσεων, καθώς και της διάθεσης συνοδευτικού υλικού και πληροφόρησης που μπορεί να φανούν χρήσιμα και να διευκολύνουν την υλοποίηση του έργου του Επιμέρους Σημείου Αναφοράς του εκάστοτε Υπουργείου.

Λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των νομικών και πολιτικών δεσμεύσεων της χώρας, όπως αυτές απορρέουν από το εθνικό και ευρωπαϊκό/διεθνές πλαίσιο για την αναπηρία,⁵ στο παρόν κείμενο και αναλυτικότερα στο Συνοδευτικό Αρχείο που σας επισυνάπτουμε, επικεντρωνόμαστε στα ζητήματα που άπτονται της αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και αφορούν στο δικαίωμα **των παιδιών με αναπηρία** να ζουν στην κοινότητα και την αποϊδρυματοποίηση.

⁵ Μεταξύ των νομικών και πολιτικών δεσμεύσεων της χώρας σε εθνικό και σε διεθνές επίπεδο είναι οι ακόλουθες: Το Σύνταγμα της Ελλάδας, η Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες (ν. 4074/2012), οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό θεσμικό πλαίσιο (ν. 4488/2017), ο [Χάρτης Θεμελιωδών δικαιωμάτων της ΕΕ](#), ο [Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων](#), η [Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030](#), το [Κανονιστικό Πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων \(ΕΔΕΤ\)](#), η [Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη](#), οι [Κοινές Ευρωπαϊκές Κατευθυντήριες Γραμμές για τη Μετάβαση από την Ιδρυματική Φροντίδα στη Φροντίδα σε επίπεδο Τοπικής Κοινότητας](#), η [Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας](#).

Μέσω αυτής της επικοινωνίας μας, πέραν των άλλων, ευελπιστούμε να εγκαινιάσουμε έναν σταθερό δίαυλο επικοινωνίας και συνεργασίας μεταξύ της ΕΣΑμεΑ και του Σημείου Αναφοράς του Υπουργείου σας.

Συνοπτική περιγραφή υφιστάμενης κατάστασης

Τα παιδιά με αναπηρία έρχονται αντιμέτωπα καθημερινά με πολλά εμπόδια και πολλαπλές προκλήσεις. Οι ξεπερασμένες μεν αλλά υπάρχουσες δε προκαταλήψεις για την αναπηρία σε συνδυασμό με το στιγματισμό και την έλλειψη γνώσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, εν προκειμένω για τα παιδιά με αναπηρία, έχουν ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση τους και τη στέρηση σημαντικών δικαιωμάτων τους όπως στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην κοινωνική συμπερίληψη. Ο φόβος του «στιγματισμού» πολύ συχνά αποτρέπει τις οικογένειες των παιδιών με αναπηρία να αναζητήσουν και να ενημερωθούν αφενός για τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία, αφετέρου για τις υφιστάμενες δομές και υπηρεσίες στις οποίες θα μπορούσαν να απευθυνθούν ώστε να λάβουν τη βοήθεια και την υποστήριξη που χρειάζονται.

Η έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τις υφιστάμενες δομές και υπηρεσίες καθώς και η περιορισμένη διαθεσιμότητα αυτών σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια ορισμένων οικογενειών παιδιών με αναπηρία να παρέχουν την απαραίτητη φροντίδα προς αυτά έχει ως αποτέλεσμα την τοποθέτηση των παιδιών με αναπηρία στα ιδρύματα -είτε αυτά είναι δημόσια είτε ιδιωτικά- ούτως ώστε να τους παρασχεθεί η φροντίδα που χρειάζονται. Όπως επισημαίνεται στην ειδική έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη (2020) *Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών*, τα παιδιά με αναπηρία είναι «πιο ευάλωτα σε ιδρυματοποίηση» σε σχέση με τα παιδιά χωρίς αναπηρία.⁶ Μάλιστα, αρκετά συχνά, αν όχι στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η παροχή φροντίδας που παρέχεται στα ιδρύματα είναι βασισμένη στο πλαίσιο της νοσηλευτικής περίθαλψης⁷ και όχι σε ένα πλαίσιο που είναι εναρμονισμένο με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας.

⁶ Βλ. σσ. 30-31 στην Ειδική Έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη «Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών». Η Έκθεση είναι διαθέσιμη στο: <https://www.synigoros.gr/api/files/download/284>

⁷ Ο.π., σ. 30

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση θα συνέβαλλε στην σταδιακή κατάργηση όλων των υφιστάμενων δομών ιδρυματικού τύπου, παρ' όλα αυτά μέχρι και τα τέλη του 2022, η υλοποίηση μιας τέτοιας Στρατηγικής εξακολουθεί να απουσιάζει.

Αναδοχή και υιοθεσία παιδιών με αναπηρία

Ένας θεσμός που μπορεί να συμβάλει εν μέρει στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία είναι ο θεσμός της αναδοχής και υιοθεσίας ο οποίος και θεσπίστηκε το 2018 με το ν. 4538. Ωστόσο, την περίοδο 2018-2020 υπήρξαν σημαντικές καθυστερήσεις ως προς την υλοποίηση του. Από το 2020, όμως, υπήρξε έντονη κινητικότητα σχετικά με τα ζητήματα της υιοθεσίας και της αναδοχής παιδιών με αναπηρία, η οποία έγινε εντονότερη κατά τη διάρκεια του 2021, όπου και έλαβαν χώρα εξελίξεις σε θεσμικό και οικονομικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο δράσεων ευαισθητοποίησης της κοινωνίας σχετικά με τον εν λόγω θεσμό.

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων

Μέχρι πρόσφατα ο αριθμός των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία που διαβιούν στα ιδρύματα της χώρας ήταν ασαφής και οι σχετικές αναφορές στον δημόσιο διάλογο βασιζόνταν μόνο σε προσεγγιστικές εκτιμήσεις αρχών και φορέων όπως ο Συνήγορος του Πολίτη (2015) και η ΜΚΟ Lumos(2014).⁸ Ύστερα από την ψήφιση του ν. 4538/2018 θεσμοθετήθηκε η τήρηση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 5 του ν. 4538/2018, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) έχει τη θεσμική ευθύνη τήρησης Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων στο οποίο εγγράφονται όλα οι ανήλικοι/ες που τοποθετούνται σε μονάδες παιδικής προστασίας και φροντίδας ή που πρόκειται να τοποθετηθούν σε ανάδοχο ή να υιοθετηθούν. Από το 2021, ξεκίνησε η ανάρτηση στον ιστότοπο www.paidi.gov.gr (σε τριμηνιαία βάση) στοιχείων από το πληροφοριακό σύστημα

⁸ Σύμφωνα με την ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη «Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα»: Διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου για την λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας» από το 2015, υπήρχε η εκτίμηση ότι 3000 παιδιά διαμένουν σε ιδρύματα παιδικής φροντίδας, εκ των οποίων τα 1000 σε ιδρύματα του δημοσίου τομέα. Από την εκτίμηση αυτή δεν γινόταν αναφορά ως προς τον αριθμό των παιδιών με αναπηρία που διαβιούν σε αυτά. Ένα χρόνο νωρίτερα, το 2014, η ΜΚΟ Lumos στην έκθεση της «[Χαρτογράφηση της ιδρυματικής και κατ' οίκον φροντίδας των παιδιών στην Ελλάδα](#)» εκτιμούσε ότι 2825 παιδιά και νέοι/ες -με ή χωρίς αναπηρία- βρίσκονταν υπό ιδρυματική περίθαλψη, ενώ μόνο 309 άτομα ζούσαν σε ανάδοχη οικογένεια.

του Μητρώου αναφορικά με τους ανήλικους που φιλοξενούνται σε φορείς του Δημοσίου.

Πίνακας 1: Ανήλικοι με ή χωρίς αναπηρία που έχουν εγγραφεί στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων					
1 ^ο τρίμηνο 2022 ⁹		2 ^ο τρίμηνο 2022 ¹⁰		3 ^ο τρίμηνο 2022 ¹¹	
Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας
1482	~89	1477	~142	1396	~133

Πηγή: www.paidi.gov.gr

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 1, το ποσοστό των καταγεγραμμένων ανήλικων με γνωμάτευση αναπηρίας που διαβιούν σε φορείς του δημοσίου μέχρι και το τρίτο τρίμηνο του 2022 ήταν περίπου το 10% επί του συνόλου των ανήλικων που διαβιούν σε αυτά. Ωστόσο, όπως ενημερωθήκαμε από το Τμήμα Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ, το Πληροφοριακό Σύστημα του Μητρώου τελεί ακόμα σε διαδικασία διαμόρφωσης και αναβάθμισης και για το λόγο αυτό η εξαγωγή στατιστικών δεδομένων δεν ήταν ακόμη πλήρως ανεπτυγμένη.¹² Για παράδειγμα, μέχρι και τα μέσα του 2022 δεν ήταν εφικτό να εξαχθούν στοιχεία από το πληροφοριακό σύστημα σχετικά με τον αριθμό των παιδιών ανά κατηγορία αναπηρίας, όπως αισθητηριακή, κινητική, κ.ο.κ.¹³ Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την

⁹ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 1^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2022/05/entipo-APRIL-2022_BB.pdf

¹⁰ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 2^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2022/11/entipo-JULY-2022_BB.pdf

¹¹ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 3^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2022/11/entipo-NOVEMBER-2022_BB.pdf

¹² Σε εσωτερική επικοινωνία του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμΕΑ με το Τμήμα Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ.

¹³ Ο. π.

πληροφόρηση που λάβαμε από το ΕΚΚΑ, έχουν κατατεθεί προτάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη και αναβάθμιση των στατιστικών στοιχείων που εξάγονται από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου.¹⁴

Οι φορείς του Δημοσίου που φιλοξενούν ανήλικους/ες με αναπηρία είναι επίσης μια πληροφορία που έχει συμπεριληφθεί στα τριμηνιαία δελτία πληροφόρησης. Στον Πίνακα 2 απεικονίζεται ο αριθμός αυτών των φορέων, ωστόσο δεν υπάρχουν ποιοτικά δεδομένα για αυτούς, όπως τι φορείς είναι ή σε ποια περιφερειακή ενότητα ανήκουν.

Πίνακας 2: Αριθμός ΝΠΔΔ φορέων που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων		
1 ^ο τρίμηνο 2022	2 ^ο τρίμηνο 2022	3 ^ο τρίμηνο 2022
ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία	ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία	ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία
9	9	9

Πηγή: www.paidi.gov.gr

Ως προς την πορεία υλοποίησης των θεσμών της υιοθεσίας και της αναδοχής, η εν λόγω πληροφόρηση έχει συμπεριληφθεί στα τριμηνιαία δελτία που αναρτώνται στον ιστότοπο www.paidi.gov.gr. Ο Πίνακας 3, που ακολουθεί έχει βασιστεί στις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στα τρία δελτία που δημοσιεύτηκαν εντός του 2022 και αφορούσαν την περίοδο Ιανουάριος 2022-Σεπτέμβριος 2022. Όπως παρατηρείται στον Πίνακα 3, η υπάρχουσα ταξινόμηση δεν παρέχει πληροφορίες για το πόσοι/ες από αυτούς/ες τους/τις ανήλικους/ες είναι άτομα με αναπηρία.¹⁵ Δεδομένου ότι το θεσμικό πλαίσιο της αναδοχής και της υιοθεσίας αφορά και στα παιδιά με αναπηρία, η ύπαρξη αυτής της πληροφόρησης είναι αναγκαία, προκειμένου να αποτυπωθεί η συμβολή αυτών των θεσμών στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία.

Πίνακας 1: Συγκριτική Απεικόνιση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων

¹⁴ Ο. π.

¹⁵ Η διάσταση της αναπηρίας απουσίαζε και στα τέσσερα δελτία που είχαν δημοσιευτεί και το 2021. Βλ. Πίνακα 10 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ για το 2021.

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων ¹⁶						
Κατάσταση ΑΣΟΑ ¹⁷	1 ^ο τρίμηνο 2022		2 ^ο τρίμηνο 2021		3 ^ο τρίμηνο 2021	
	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή
Αρχικοποιημένη (χωρίς ΑΣΟΑ)	180		222		175	
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Υιοθεσία/Αναδοχή	103	602	111	576	112	606
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Συγγενική Υιοθεσία/Αναδοχή	-	29	-	24	2	18
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Επιστροφή στη Φυσική Οικογένεια	165		169		145	
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Δεν αποκαθίσταται σε Οικογένεια	251		233		203	
Σύνολο	1330		1335		1261	

Πηγή: www.paidi.gov.gr

Πρώιμη παρέμβαση

Ένα σοβαρό κενό που υπήρχε στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ήταν η ιδιαίτερα περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης και

¹⁶ Με πληροφορίες από τα: Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 1^ο, 2^ο, 3^ο και 4^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/yiothesia-kai-anadoxi-se-arithmous/>

¹⁷ Σύμφωνα με το ΕΚΚΑ το ακρώνυμο ΑΣΟΑ προέρχεται από το Ατομικό Σχέδιο Οικογενειακής Αποκατάστασης. Πιο συγκεκριμένα, το ΑΣΟΑ είναι «το σχέδιο που συντάσσεται για κάθε ανήλικο, ο οποίος φιλοξενείται σε Μονάδα Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας, και επομένως εγγράφεται στο Ειδικό Μητρώο Ανηλίκων της Μονάδας που τον φιλοξενεί καθώς και στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων. Το ΑΣΟΑ περιλαμβάνει αιτιολογημένη πρόταση αποκατάστασης του ανηλίκου με βάση τις εξατομικευμένες ανάγκες και το βέλτιστο συμφέρον του». Ορισμός από το γλωσσάριο του δελτίου με Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 1^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2021/06/Υιοθεσία-και-Αναδοχή-σε-αριθμούς.pdf>

προσχολικής αγωγής για παιδιά με αναπηρία, υπηρεσίες που στην πραγματικότητα παρέχονται από ιδιωτικούς φορείς. Η απουσία επαρκούς θεσμικού πλαισίου για τα προγράμματα πρώιμης παρέμβασης και η συνεπαγόμενη αναγκαιότητα αποκατάστασης της έλλειψης αυτής, οδήγησε στην πρόβλεψη στο ΕΣΔ ειδικού υπο-στόχου (10.2), αναφορικά με την δημιουργία και εφαρμογή σύγχρονου θεσμικού πλαισίου για το πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης, με υπεύθυνο φορέα το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και εμπλεκόμενους φορείς: (α) το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και (β) το Υπουργείο Υγείας, η οποία άλλωστε ήταν και μια από τις συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.

Στο πλαίσιο αυτό, το 2021 ύστερα από τη ψήφιση του ν.4837/2021, θεσπίστηκε το πρόγραμμα «Κυψέλη» που περιλαμβάνει προβλέψεις με στόχο την αναμόρφωση της λειτουργίας των βρεφονηπιακών σταθμών και την εισαγωγή μηχανισμού πρώιμης ανίχνευσης νοητικών δυσκολιών, με σκοπό τη διάγνωση και την πρώιμη παρέμβαση. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 του ν. 4837/2021,¹⁸ θεσμοθετείται η τακτική παρακολούθηση και αξιολόγηση των βρεφών και των νηπίων των σταθμών σε νοητικό, μαθησιακό και ψυχοκοινωνικό επίπεδο, μέσω ειδικών εργαλείων, τουλάχιστον μία φορά ετησίως.

Ωστόσο, αρνητικό σημείο των προβλέψεων του νόμου, το οποίο είχε επισημάνει η ΕΣΑμεΑ στις προτάσεις που κατέθεσε στο πλαίσιο της σχετικής δημόσιας διαβούλευσης, αποτελεί η απουσία πρόβλεψης για τη συμμετοχή στο «Εθνικό Συμβούλιο Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης» το οποίο ορίζεται αρμόδιο και για την διαρκή επιστημονική και τεχνική υποστήριξη του σχεδιασμού και της εφαρμογής του προγράμματος «Κυψέλη», αντιπροσωπευτικού φορέα των παιδιών με αναπηρία και δη της ΠΟΣΓΚΑμεΑ.¹⁹

¹⁸ ν. 4837/2021 "Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία» και άλλες διατάξεις".

¹⁹ Οι προτάσεις που κατέθεσε η ΕΣΑμεΑ στο πλαίσιο διαβούλευσης του σχεδίου νόμου «Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα "Κυψέλη" για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, πρόγραμμα «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία και άλλες διατάξεις» είναι διαθέσιμες στο:

Ωστόσο, αναφορικά με την υποχρέωση της ελληνικής πολιτείας για συγκρότηση δημόσιων προγραμμάτων Πρώιμης Παρέμβασης, δεκατέσσερα χρόνια μετά την σχετική πρόβλεψη του νομοθέτη, δεν υπάρχει ουσιαστική εξέλιξη. Η σχετική προβλεπόμενη δράση, η οποία έχει ενσωματωθεί στο ΕΣΔΔΠ που υιοθετήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση εντός του 2021, αφορά στην ανάπτυξη ενός πιλοτικού προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία, το οποίο θα αφορά 1.450 παιδιά και θα χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Ανάκαμψης, με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης έως το τέλος του 2025.

Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης και συμπερίληψης στην κοινότητα

Σύμφωνα με τις παραγράφους β και γ του άρθρου 19 της Σύμβασης, για να μπορέσει το άτομο με αναπηρία, ανεξαρτήτου ηλικίας, να ζει ανεξάρτητα μέσα στην κοινότητα είναι σημαντικό να λαμβάνει υποστήριξη τόσο μέσα από μια ποικιλία εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης προς αυτό όσο και μέσω της δυνατότητας πρόσβασής του στις διαθέσιμες κοινοτικές υπηρεσίες. Στην Ελλάδα υπάρχει ένας αριθμός δομών, προγραμμάτων και υπηρεσιών για τα άτομα με αναπηρία προκειμένου να συμβάλλουν στην ανεξάρτητη διαβίωσή τους στην κοινότητα. Ωστόσο, η ύπαρξη αυτών των δομών δεν σημαίνει ότι η λειτουργία τους δεν αντιμετωπίζει προβλήματα και δυσκολίες.

Σε ότι αφορά τα παιδιά με αναπηρία, οι διαθέσιμες δομές ή υπηρεσίες συμβάλλουν στην ανεξάρτητη διαβίωσή τους και στην κοινωνική τους συμπερίληψη είναι: τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ), τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία (ΚΔΑΠ-μεΑ), και τα Διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης για παιδιά άνω των 15 ετών.²⁰

<http://www.esamea.gr/our-actions/parliament/5348-epikairopoiimeno-ypomnima-tis-e-s-a-mea-me-tis-protaseis-sxolia-tis-epi-toy-sxedioy-nomoy-prolipsi-kai-antimetopisi-peristatikon-kakopoiisis-kai-paramelisis-anilikon-prosopikos-boithos-gia-ta-toma-me-anapiria-kai-alles-diataxeis>

²⁰ Για μια πιο αναλυτική παρουσίαση των εν λόγω δομών βλ. σσ. 28-30 του συνοδευτικού αρχείου της παρούσας επιστολής.

Νομικές και Πολιτικές Δεσμεύσεις

Από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα, οι οποίες αφορούν:

- την εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.
- την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η εκπόνηση του οποίου ολοκληρώθηκε το 2020,
- την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023, που υιοθετήθηκε το 2021
- την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022.

Το περιεχόμενο των συγκεκριμένων δεσμεύσεων προς την χώρα έχει απεικονιστεί στον Πίνακα που ακολουθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής (πρώτη στήλη) συσχετίζονται με τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (δεύτερη στήλη) και με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα του Παιδιού (τρίτη στήλη), ενώ στην τέταρτη και Πέμπτη στήλη του πίνακα αποτυπώνεται η αντιστοιχία τους με τα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022, όπως αυτά έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης.

Πίνακας 2. Αντιστοιχισή των συστάσεων της Επιτροπής των Η.Ε. με τους στόχους και δράσεις του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών
--------------------------	--	--	---	---

	των Ατόμων με Αναπηρία	Παιδιού 2021-2023 ²¹	Υποθέσεων (2021) ²²	Υποθέσεων (2022) ²³
<i>Αποϊδρυματοποίηση παιδιών</i>	Στόχος 10: Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας Υποστόχος 1 - Θέτουμε την αποϊδρυματοποίηση παιδιών και νέων ως κεντρικό άξονα της μεταρρύθμισης του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας	Άξονας 6: Προστασία της οικογένειας και των παιδιών στην κοινότητα – αποϊδρυματοποίηση Στόχος 6.2. Στρατηγική για την αποϊδρυματοποίηση Στόχος 6.3. Θεσμός «Προσωπικού Βοηθού»	Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υποστόχος 6.5 – Ανεξάρτητη διαβίωση (περιλαμβάνεται δράση που επικεντρώνεται στην αποϊδρυματοποίηση ανηλίκων)	Στόχος 8: Βελτίωση ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υποστόχος 8.10 - Κλείνουμε σταδιακά τις ιδρυματικές δομές κλειστής φροντίδας
<i>Αναδοχή και υιοθεσία παιδιών με αναπηρία</i>	Στόχος 10: Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας	Άξονας 6: Προστασία της οικογένειας και των παιδιών στην κοινότητα – αποϊδρυματοποίηση	Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία	Στόχος 8: Βελτίωση ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία

²¹ Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι διαθέσιμο στο:

https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2021/12/National_Action_Plan_for_the_Rights_of_the_Child.pdf

²² Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για το έτος 2021 είναι διαθέσιμο στο:

https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/12/yp_ergasias_2022.pdf

²³ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για το έτος 2021 είναι διαθέσιμο στο:

<https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Εργασίας-και-Κοινωνικών-Υποθέσεων.pdf>

	Υποστόχος 1 - Θέτουμε την αποϊδρυματοποί ηση παιδιών και νέων ως κεντρικό άξονα της μεταρρύθμισης του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας	Στόχος 6.1. Εφαρμογή του ν. 4538/2018	Υποστόχος 6.4 - Παιδιά με αναπηρία και στήριξη της οικογένειας	Υποστόχος 8.7 - Πρόγραμμα επαγγελματικής αναδοχής για παιδιά με αναπηρία (67% και άνω)
<i>Έγκαιρη παρέμβαση</i>	Στόχος 10. Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας Υποστόχος 2 - Θεσμοθετούμε πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών	Άξονας 6: Προστασία της οικογένειας και των παιδιών στην κοινότητα - αποϊδρυματοποίηση Στόχος 6.5. Πρώιμη παρέμβαση για παιδιά με αναπηρία 0- 6 ετών	-	Στόχος 8: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία Υποστόχος 8.8 - Θεσμοθετούμε πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών
<i>Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης και ένταξης στην κοινότητα</i>	Στόχος 10. Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας Υποστόχος 3 - Εξασφαλίζουμε μία σταθερή	-	-	-

βάση υπηρεσιών υποστήριξης των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους				
---	--	--	--	--

Αξιολογώντας την πορεία υλοποίησης των δεσμεύσεων

Οι δράσεις που σχετίζονται με το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και εστιάζουν στα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία είναι συγκεντρωμένες στον **Στόχο 10** του ΕΣΔ που επικεντρώνεται σε ζητήματα αρμοδιότητας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και αφορούν στα παιδιά με αναπηρία. Πιο αναλυτικά:

Ως προς την αποϊδρυματοποίηση παιδιών και νέων ως κεντρικό άξονα της μεταρρύθμισης του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας, εξελίξεις έλαβαν χώρα ως προς την υλοποίηση του θεσμού της υιοθεσίας και αναδοχής που είχε ψηφιστεί από το 2018 με το ν.4538. Ειδικότερα, κατά τη διάρκεια του 2021 έλαβαν χώρα σημαντικές εξελίξεις ως προς το θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο καθώς και δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινωνίας για το περιεχόμενο του εν λόγω θεσμού. Επιπλέον, όπως προβλεπόταν και στο ΕΣΔ, κατά τη διάρκεια του 2021 καταρτίστηκαν Ατομικά Σχέδια Οικογενειακής Αποκατάστασης (ΑΣΟΑ) των ανηλίκων που ήταν ήδη εγγεγραμμένα στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων, μια διαδικασία η οποία θα συνεχιστεί για κάθε παιδί που από εδώ και στο εξής θα εισάγεται σε μονάδα παιδικής προστασίας.²⁴

Ωστόσο, παρά τις εξελίξεις που πραγματοποιήθηκαν για την υλοποίηση του θεσμού της υιοθεσίας και αναδοχής, **καθυστερήσεις παρατηρούνται ως προς την υλοποίηση της επαγγελματικής αναδοχής**, που είναι ένα είδος αναδοχής που προβλεπόταν στον ν.4538/2018, και ο οποίος μπορεί να συμβάλλει στην

²⁴ Βλ. σ. 29 Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία.^{25,26} Επιπλέον, αν και στα **στατιστικά δελτία** που δημοσιεύονται στο από το **πληροφοριακό σύστημα του Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων** σχετικά με την πορεία υλοποίησης του θεσμού της αναδοχής και υιοθεσίας, αυτό που **εκλείπει** -τόσο από στατιστικά δελτία που δημοσιεύθηκαν το 2021 και το 2022- είναι η **απουσία πληροφόρησης σχετικά με τον αριθμό των ανηλίκων με αναπηρία που ωφελούνται του θεσμού.**²⁷ Μια έλλειψη που είναι σημαντική δεδομένου ότι το θεσμικό πλαίσιο της αναδοχής και υιοθεσίας αφορά και τα παιδιά με αναπηρία και έχει σαν στόχο να συμβάλλει στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία.

Ως προς τη θεσμοθέτηση του προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών, το πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών θεσπίστηκε το 2021 με το ν.4837. Ωστόσο, σε ότι αφορά το **σχεδιασμό του προγράμματος υλοποίησης και εφαρμογής του προγράμματος** Πρώιμης Παρέμβασης μέχρι και τα μέσα Δεκεμβρίου του 2022 **ήταν ακόμη σε εκκρεμότητα. Θετική εξέλιξη** στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος της πρώιμης παρέμβασης, ωστόσο, αποτελεί η **θέσπιση του πιλοτικού προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά ηλικίας 0-6 στα τέλη Νοεμβρίου του 2022 με το ν.4997** (βλ. παρ. 8 του άρθρου 51) το οποίο θα ξεκινήσει την υλοποίηση του εντός του 2023 σε επιλεγμένες περιοχές της χώρας και η διάρκειά του θα προσδιοριστεί από το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0».

Ως προς την εξασφάλιση μίας σταθερής βάσης υπηρεσιών υποστήριξης των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους, στα τέλη του Δεκεμβρίου 2020 ύστερα από τη ψήφιση του ν.4756, άλλαξε το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠ-μεΑ. Πλέον τα ΚΔΑΠ-μεΑ εκτός από τα παιδιά και τους νέους με αναπηρία

²⁵ Βλ. σ. 67 στο ΕΣΑμεΑ (2019). Ανθρώπινα Δικαιώματα και Άτομα με Αναπηρία. Εναλλακτική Έκθεση – Ελλάδα 2019 (τελική έκδοση) και απαντήσεις στον Κατάλογο Θεμάτων και Συστάσεις.

²⁶ Η υλοποίηση της επαγγελματικής αναδοχής για παιδιά με αναπηρία αποτελούσε δράση του Ετήσιο Σχεδίου Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων για το 2022 (βλ. υποστόχο 8.7)

²⁷ Βλ. Πίνακα 3 στη σ. 26 του παρόντος αρχείου για τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν το 2022 και Πίνακα 10 στη σ. 80 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ για το 2021 για τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν το 2021.

απευθύνονται και σε ενήλικες με αναπηρία ή χρόνια πάθηση. Επιπλέον, σημαντικές αλλαγές επήλθαν και σε ότι αφορά τις προδιαγραφές ίδρυσης των ΚΔΑΠ-μεΑ όπως και της διασφάλισης της προσβασιμότητας στα άτομα με αναπηρία τόσο για τους/τις ωφελούμενους/ες που απασχολούνται δημιουργικά σε αυτές τις δομές όσο και για τους γονείς και κηδεμόνες αυτών καθώς και των εργαζομένων σε αυτά. Μάλιστα, σε ότι αφορά το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠ-μεΑ, ο ν.4756 εξειδικεύτηκε περαιτέρω με την έκδοση της ΚΥΑ ΓΠΔ11 οικ/31930.²⁸ Η διασφάλιση της σταθερής χρηματοδότησης των ΚΔΑΠ-μεΑ εξακολουθεί να παραμένει ένα σημαντικό πρόβλημα σε ότι αφορά τη λειτουργία αυτών των δομών λόγω του ότι η χρηματοδότηση τους προέρχεται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο μέσω του προγράμματος «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής» και όχι από τον κρατικό προϋπολογισμό.

Επίσης, σε ότι αφορά τα ΚΔΗΦ, κατά τη διάρκεια του 2021 δημοσιεύθηκε η ΚΥΑ 58005/2021 με την οποία και απλοποιήθηκε η διαδικασία ίδρυσης και λειτουργίας των ΚΔΗΦ. Επιπλέον, τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου μπορούν να ιδρύσουν ΚΔΗΦ, σύμφωνα με το άρθρο 48 του ν.4837/2021. Σε αντίθεση με τη χρηματοδότηση των ΚΔΑΠ-μεΑ, η χρηματοδότηση των οποίων προέρχεται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο μέσω του προγράμματος «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής» και όχι από τον κρατικό προϋπολογισμό, η χρηματοδότηση των ΚΔΗΦ διασφαλίστηκε από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων μέσω του ΕΟΠΥΥ και εναλλακτικά μέσα από τη νέα προγραμματική περίοδο του ΕΣΠΑ 2021-2027.²⁹

Ειδικές Συστάσεις

Οι πολιτικές που αφορούν το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία να διαβιούν στην κοινότητα και η προστασία της οικογένειας είναι αναγκαίο να ευθυγραμμιστούν απόλυτα με το υφιστάμενο πλαίσιο για την αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο οφείλει να λάβει υπόψη στον πολιτικό του

²⁸ ΚΥΑ Αριθμ. ΓΠΔ11 οικ/31930 «Προϋποθέσεις άδειας λειτουργίας και προδιαγραφές λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Ατόμων με Αναπηρία, ΚΔΑΠμεΑ» (ΦΕΚ 2240/Β/31-5-2021)

²⁹ Βλ. σ. 32 της Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

σχεδιασμό Σύνταγμα της χώρας, μεταξύ άλλων, το σύνολο των Άρθρων της Σύμβασης, και ειδικότερα τις απαιτήσεις των Άρθρων 7 και 19 της Σύμβασης, την Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για την εφαρμογή της οποίας η χώρα μας έχει δεσμευτεί, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ιδιαίτερα την αρχή 17 «Ένταξη ατόμων με αναπηρία» και την αρχή 11 «Φροντίδα και υποστήριξη των παιδιών», την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030, την Εγγύηση για το Παιδί (Child's Guarantee).³⁰

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, καθώς και την παρ. 1 του άρθρου 60 του ν. 4488/2017, απαιτείται η οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα, με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των κρατούμενων με αναπηρία.

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση των παιδιών με αναπηρία και την προστασία της οικογένειας η οποία και αποτυπώθηκε στην ενότητα 3 του παρόντος κειμένου καθώς και τις ισχύουσες διεθνείς και εθνικές δεσμεύσεις του ελληνικού κράτους και τη μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης αυτών, η ΕΣΑμΕΑ και το «Παρατηρητήριο» προτείνουν τα εξής:

- Να καταρτιστεί Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση με σκοπό τη σταδιακή κατάργηση όλων των δομών ιδρυματικού τύπου.
- Να αναπτυχθεί ένας μηχανισμός για την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αποϊδρυματοποίησης.
- Να διασφαλιστεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, με επαρκή χρηματοδότηση για τη στελέχωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.
- Να αναπτυχθούν υποστηρικτικές υπηρεσίες για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των παιδιών με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους, με στόχο την πρόληψη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης.
- Να λειτουργήσει περαιτέρω ο θεσμός της αναδοχής και υιοθεσίας για τα παιδιά με αναπηρία.
- Να θεσπιστεί πρόγραμμα επαγγελματικής αναδοχής για παιδιά με αναπηρία (67% και άνω)

³⁰ Για μια συνοπτική παρουσίαση του πλαισίου, βλ. σσ. 7-18 του Συνοδευτικού Αρχείου της παρούσας επιστολής.

- Να συμπεριληφθεί η διάσταση της αναπηρίας στα ποσοτικά δεδομένα που εξάγονται από το Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων και αφορούν την υιοθεσία και αναδοχή.
- Να αναπτυχθεί περαιτέρω το πληροφοριακό σύστημα του Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων προκειμένου να εξάγονται στοιχεία όπως ο αριθμός των παιδιών ανά κατηγορία αναπηρίας.
- Να λειτουργήσει το πρόγραμμα της πρώιμης διάγνωσης των παιδιών με αναπηρία 0-6 όπως και να συσταθούν δωρεάν δημόσιες υπηρεσίες για την πρώιμη παρέμβαση.

Οριζόντιες Συστάσεις

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο συνδέεται με την εφαρμογή μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία στη χώρα, αφορά στην χρήση της γλώσσας και ειδικότερα στην ορολογία που ενσωματώνεται στους επίσημους, δημόσιους λόγους για την αναπηρία. Το ζήτημα αυτό αφορά στο σύνολο των πολιτικών και στην παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού των κρατικών φορέων και στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Η χρήση λανθασμένης γλώσσας βασίζεται στην για πολλά χρόνια επικράτηση του ιατροκεντρικού μοντέλου που προσεγγίζει την αναπηρία ως ασθένεια που χρήζει θεραπείας.

Προκειμένου να εμπεδωθεί η αλλαγή παραδείγματος και η μετάβαση στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας, η ορθή χρήση της γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η γλώσσα αποτελεί κύριο διαμορφωτή της κουλτούρας, των κυρίαρχων στάσεων και αντιλήψεων για την αναπηρία.

Στο πλαίσιο της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι συμπεριληπτική (inclusive language), καθώς δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες από εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο να εξαλειφθεί από τη νομοθεσία και γενικότερα τον γραπτό και προφορικό δημόσιο λόγο, η απαρχαιωμένη και μη συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση ορολογία. Ως «Παρατηρητήριο» εργαζόμαστε

συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, παραθέτουμε στο Συνοδευτικό Αρχείο της παρούσας επιστολής (**Παράρτημα II**)³¹ τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό, όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσίευσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).

Ως οριζόντιο μέτρο που θα διευκολύνει σημαντικά την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων προτείνεται η εκπαίδευση όλων των στελεχών της δημόσιας διοίκησης αλλά και των εποπτευόμενων φορέων των υπουργείων στην δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας και στην σωστή εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία. Ως προς αυτό τον σκοπό, μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑ.μεΑ) που κατέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία και το εξειδικευμένο προσωπικό ώστε να παρέχει μια ολοκληρωμένη εκπαίδευση στα ζητήματα της αναπηρίας.

Τέλος, με δεδομένη την κατευθυντήρια αρχή της Σύμβασης, «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 4.3 και αποσαφηνίζεται περαιτέρω στο Γενικό Σχόλιο 7 της Επιτροπής,³² απαιτείται από κάθε φορέα άσκησης δημόσιας πολιτικής η συνεχής διαβούλευση και συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, ώστε αυτά να είναι παρόντα τόσο στη διαμόρφωση και παραγωγή των πολιτικών που τους αφορούν, όσο και στην παρακολούθηση της υλοποίησής τους. Μέσω της συνεχούς διαβούλευσης με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος και ιδιαίτερα με την τριτοβάθμια οργάνωσή τους, την ΕΣΑμεΑ, μπορεί να εξασφαλιστεί η ουσιαστική συμπερίληψη των αναγκών των ατόμων με αναπηρία, στο σύνολο των πολιτικών που τους αφορούν.

³¹ Βλ. σσ. 43-44 του Συνοδευτικού Αρχείου της παρούσας επιστολής

³² UN CRPD Committee (2018). General Comment 7: on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Διαθέσιμο στο:

<https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsnbHatvuFkZ%2bt93Y3D%2baa2piFYzWLBu0vA%2bBr7QovZhbuyqzjDN0plweYI46WXRjJ6aB3Mx4y%2fspT%2bQrY5K2mKse5zjo%2bfvBDVu%2b42R9iK1p>

Με εκτίμηση

Ο Πρόεδρος

Ο Γεν. Γραμματέας

Ι. Βαρδακαστάνης

Β. Κούτσιανος

Πίνακας Αποδεκτών:

- κ. Γ. Γεραπετρίτη, Υπουργό Επικρατείας
- κ. Κ. Χατζηδάκη, Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Συνημμένα:

- Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας (2022) – Παιδιά με αναπηρία και ζωή στην κοινότητα (Συνοδευτικό Αρχείο)

Προσβάσιμο αρχείο Microsoft Word (*.docx)

Το παρόν αρχείο ελέγχθηκε με το εργαλείο **Microsoft Accessibility Checker** και δε βρέθηκαν θέματα προσβασιμότητας. Τα άτομα με αναπηρία δε θα αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ανάγνωσή του.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑμ.Ε.Α

ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού,
Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση
Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή: Η Δράση ΠΕ9 του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ	4
Ο Οδικός Χάρτης	4
Μεθοδολογία Υλοποίησης.....	4
Η δομή και το Περιεχόμενο του Οδικού Χάρτη.....	5
1 Το Πλαίσιο για την Αναπηρία και τα Παιδιά με Αναπηρία.....	7
1.1 Σύνταγμα της Ελλάδας	7
1.2 Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)	7
1.3 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017).....	8
1.4 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ).....	11
1.5 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ.....	12
1.6 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων.....	13
1.7 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030».....	13
1.8 Η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC).....	14
1.9 Εγγύηση για το παιδί – Child’s guarantee	15
1.10 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη.....	16
1.11 Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας.....	17
2 Οι Συστάσεις Προς τη Χώρα Από την Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες	19
3 Παιδιά με Αναπηρία και Ζωής στην Κοινότητα: Υφιστάμενη Κατάσταση....	22
3.1 Αναδοχή και υιοθεσία παιδιών με αναπηρία.....	23
3.2 Πρώιμη παρέμβαση.....	27
3.3 Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης και συμπερίληψης στην κοινότητα.....	28
4 Στρατηγικές Δεσμεύσεις, Πολιτικές και Δράσεις της Ελληνικής Πολιτείας στο Πεδίο Αρμοδιοτήτων του Υπουργείου για την Υλοποίηση της Σύμβασης	31

4.1	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία...	33
4.2	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού	37
4.3	Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022	38
5	Κενά και Προκλήσεις για τον Πολιτικό Σχεδιασμό: Προτάσεις Πολιτικής, Οριζόντιες και Στοχευμένες Παρεμβάσεις για την Υλοποίηση των Συστάσεων .	39
5.1	Ειδικές Συστάσεις	39
5.2	Οριζόντιες Συστάσεις	40
	Παράρτημα I: Αναλυτική Παρουσίαση των Άρθρων 7 «Παιδιά με Αναπηρία» & 19 «Ανεξάρτητη Διαβίωση και Ένταξη στην Κοινότητα»	43
	Παράρτημα II: Συμπεριληπτική Γλώσσα για την Αναπηρία	46

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Η ΔΡΑΣΗ ΠΕ9 ΤΟΥ ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟΥ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ ΤΗΣ ΕΣΑΜΕΑ

Το Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ, λαμβάνοντας υπόψη τον κρίσιμο ρόλο της τομεακής και περιφερειακής διάστασης των πολιτικών υλοποίησης της Σύμβασης, σχεδίασε και υλοποιεί κατά την τρέχουσα προγραμματική περίοδο τη **δράση ΠΕ9**, με αντικείμενο την «Παροχή υποστήριξης στα επιμέρους σημεία αναφοράς (Υπουργεία και Περιφέρειες) για την ορθή εφαρμογή των απαιτήσεων της Σύμβασης και των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής σε Κεντρικό και Περιφερειακό Επίπεδο».

Σκοπός της δράσης είναι να συνδράμει την πολιτεία στην ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης στη χώρα σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο μέσω της εξειδίκευσης της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, στα πεδία αρμοδιοτήτων των κεντρικών και επιμέρους σημείων αναφοράς.

Ο ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

Βασική εκροή της δράσης αποτελεί το ανά χείρας κείμενο, που επιχειρεί να αποτελέσει έναν περιεκτικό Οδικό Χάρτη με συστάσεις, οδηγίες και κατευθύνσεις για την ορθή ενσωμάτωση και εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής¹ και των απαιτήσεων της Σύμβασης, στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του κάθε ωφελούμενου (Υπουργείο ή Περιφέρειας).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

Η γενική μεθοδολογική προσέγγιση για την εκπόνηση του «Οδικού Χάρτη» στη δράση αυτή, συνοψίζεται ως **«ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας» (disability mainstreaming)**. Πρόκειται για μια ολοκληρωμένη προσέγγιση βάσει της οποίας: τα **δικαιώματα, οι ανάγκες και οι εμπειρίες των ατόμων με αναπηρία συμπεριλαμβάνονται**, ως αναπόσπαστο κομμάτι, στον **σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και αξιολόγηση πολιτικών και προγραμμάτων** (σε όλους τους **πολιτικούς, οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς**), έτσι που τα άτομα με αναπηρία να ωφελούνται εξίσου, και να **επιτυγχάνεται** η ισότιμη συμμετοχή τους στην κοινωνία.

Η γενική αυτή προσέγγιση εξειδικεύεται σε τρεις διακριτές και αλληλοξαρτώμενες κατευθύνσεις.

¹ Οι τελικές παρατηρήσεις είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα των Ηνωμένων Εθνών στην [αγγλική γλώσσα](#) αλλά και στην [ελληνική γλώσσα](#) όπως μεταφράστηκαν ύστερα από πρωτοβουλία της ΕΣΑμεΑ και του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της.

- 1) Οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, νομοθεσία, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα.
- 2) Θέσπιση και εφαρμογή στοχευμένων παρεμβάσεων ανά τομέα αρμοδιότητας με στόχο την άρση των εμποδίων και την ενδυνάμωση των ατόμων με αναπηρία.
- 3) Ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στο επίπεδο λειτουργίας του φορέα/οργανισμού (οργανωτικά και διοικητικά θέματα, κατανόηση της δικαιωματικής προσέγγισης από τη διοίκηση και το προσωπικό κ.ά.)

Η μεθοδολογία υλοποίησης της δράσης περιλαμβάνει διαφορετικές τεχνικές έρευνας, όπως:

- έρευνα γραφείου,
- επεξεργασία διαθέσιμων στατιστικών δεδομένων και αποτύπωση της υφιστάμενης κατάστασης ανά τομέα,
- επικοινωνία και λήψη ανατροφοδότησης από τα αρμόδια σημεία αναφοράς.

Η ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ ΤΟΥ ΟΔΙΚΟΥ ΧΑΡΤΗ

- Στην **πρώτη ενότητα** αποτυπώνεται το γενικό πλαίσιο που διέπει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία και πιο ειδικά στα πεδία αρμοδιοτήτων του Υπουργείου σας. Ειδικότερα, αντικείμενο της ενότητας αποτελούν οι νομικές και πολιτικές δεσμεύσεις της χώρας όπως αυτές απορρέουν από: το Σύνταγμα της Χώρας, τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)², τον ν. 4488/2017, το κανονιστικό πλαίσιο ΕΔΕΤ, τον Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων, την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030», την Agenda 2030 και άλλες Συμβάσεις και κανονισμούς της ΕΕ αναφορικά με το πεδίο ενδιαφέροντος του Υπουργείου.
- Στη **δεύτερη ενότητα** παρουσιάζονται οι Τελικές Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (2019)³ προς τη χώρα μας αναφορικά με την πρόοδο που έχει επιτευχθεί ως προς την υλοποίηση της Σύμβασης και ποια σημεία είναι εκείνα στα οποία πρέπει να δοθεί βαρύτητα/προτεραιότητα την επόμενη περίοδο.

² Εφεξής «Σύμβαση»

³ Εφεξής «Επιτροπή των Η.Ε.»

- Η **τρίτη ενότητα** παρουσιάζει συνοπτικά την υφιστάμενη κατάσταση αναφορικά με τα δικαιώματα παιδιών με αναπηρία στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, επισημαίνοντας τα θετικά και τα αρνητικά σημεία. Η ενότητα, αποτυπώνει αφενός τις θετικές εξελίξεις και ρυθμίσεις που αφορούν τα πλαίσια άσκησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία αφετέρου αναδεικνύει τα εμμένοντα εμπόδια και τις προκλήσεις που ανακύπτουν σε επίπεδο πολιτικού σχεδιασμού.
- Η **τέταρτη ενότητα** αποτυπώνει και αξιολογεί τις στρατηγικές δεσμεύσεις, τις πολιτικές και τις δράσεις της ελληνικής πολιτείας κατά την τρέχουσα περίοδο αναφορικά με την υλοποίηση των Συστάσεων της Επιτροπής στο πεδίο αρμοδιοτήτων του Υπουργείου. Ειδικότερα εξετάζεται το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία⁴ καθώς και τομεακές στρατηγικές και σχέδια δράσης.
- Η **πέμπτη ενότητα** καταλήγει σε προτάσεις πολιτικής καθώς και σε οριζόντιες και στοχευμένες παρεμβάσεις για την υλοποίηση των συστάσεων, λαμβάνοντας υπόψη τα κενά και τις ελλείψεις σε επίπεδο δεσμεύσεων και δράσεων του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, όπως αποτυπώνονται στην ενότητα 4.

⁴ Εφεξής «ΕΣΔ»

1 ΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

1.1 Σύνταγμα της Ελλάδας

Σύμφωνα με την παράγραφο 6 του Άρθρου 21 του Συντάγματος της Ελλάδας,

Τα άτομα με αναπηρίες έχουν δικαίωμα να απολαμβάνουν μέτρων που εξασφαλίζουν την αυτονομία, την επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή τους στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας.

1.2 Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες (CRPD)

Η σημασία και ο αντίκτυπος της Σύμβασης, που κυρώθηκε από την ελληνική πολιτεία με τον ν. 4074/2012, στην πολιτική για την αναπηρία είναι καθοριστική. Η Σύμβαση αποτέλεσε τη θεσμική αποτύπωση της μεταστροφής παραδείγματος στα ζητήματα της αναπηρίας σηματοδοτώντας τη μετάβαση από την παρωχημένη ιατροκεντρική και φιλανθρωπική αντίληψη, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας. Η Σύμβαση αναγνωρίζει τα άτομα με αναπηρία ως ενεργά υποκείμενα με πλήρη δικαιώματα και ελευθερίες και δεσμεύει τα κράτη να άρουν όλα τα εμπόδια που αυτά αντιμετωπίζουν ώστε να διασφαλιστεί και να προαχθεί η πλήρης υλοποίηση των δικαιωμάτων τους, χωρίς διακρίσεις και αποκλεισμούς. Η Σύμβαση, πέραν του ότι επαναδιατυπώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες υπό την οπτική των ατόμων με αναπηρία, διαφέρει επίσης από άλλες Συμβάσεις δικαιωμάτων ως προς το ότι αποδίδει ιδιαίτερα βαρύτητα στην εθνική εφαρμογή και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής της από τα Κράτη-Μέλη.

Ειδικότερα, σε ότι αφορά τα παιδιά με αναπηρία, η Σύμβαση δίνει ιδιαίτερη έμφαση σε αυτά αφιερώνοντας ένα άρθρο σε αυτά, το άρθρο 7. Ο λόγος που δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στα παιδιά με αναπηρία οφείλεται στις διακρίσεις και τα εμπόδια που υφίστανται στην καθημερινότητά τους. Μάλιστα, ο χαρακτήρας του άρθρου 7 είναι οριζόντιος, κάτι που σημαίνει ότι για την υλοποίηση των υπόλοιπων άρθρων της Σύμβασης πρέπει πάντα να λαμβάνεται υπόψη και η διάσταση της αναπηρίας. Εκτός από το να λαμβάνεται υπόψη η διάσταση της παιδικής ηλικίας στην υλοποίηση της Σύμβασης, χρειάζεται επίσης να λαμβάνονται ειδικά μέτρα προκειμένου τα παιδιά με αναπηρία να μπορούν να

απολαμβάνουν και να ασκούν τα δικαιώματά τους σε ίση βάση με τα παιδιά χωρίς αναπηρία.⁵

Εκτός από το άρθρο 7 της Σύμβασης, σημαντικό ρόλο έχει και το άρθρο 19 της Σύμβασης που έχει ως αντικείμενο του το δικαίωμα στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινωνία και αποτελεί ένα από τα πιο σημαντικά δικαιώματα της Σύμβασης. Το άρθρο 19 επικεντρώνεται στην ανάγκη διασφάλισης της αυτονομίας και συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην κοινότητα, υποστηρίζοντας ότι είναι σημαντικό τα κράτη-μέλη της Σύμβασης να λάβουν μέτρων που θα επιτρέπουν στα άτομα με αναπηρία αφενός να έχουν την ευκαιρία να επιλέγουν το *που* και με *ποιον* θέλουν να μείνουν όπως να έχουν πρόσβαση σε ένα εύρος υπηρεσιών που τους είναι απαραίτητες προκειμένου να ζουν στην κοινότητα, αφετέρου να αποτραπεί η απομόνωση και ο διαχωρισμός τους από τους υπόλοιπους πολίτες. Σε ότι αφορά τα παιδιά με αναπηρία και τις οικογένειές του και το άρθρο 19, έχει να κάνει με την διαθεσιμότητα εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης και της *δυνατότητας πρόσβασης τους στις διαθέσιμες κοινοτικές υπηρεσίες*.

1.3 Οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εφαρμογή της Σύμβασης στο ελληνικό νομικό πλαίσιο (ν. 4488/2017)

Στη χώρα μας, με το Δ' μέρος του ν. 4488/2017 εξειδικεύονται οι κατευθυντήριες και οργανωτικές διατάξεις για την εθνική εφαρμογή της Σύμβασης.

Κατευθυντήριες διατάξεις:

Σύμφωνα με το άρθρο 61 του νόμου, κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου υποχρεούται να διασφαλίζει την ισότιμη άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία στο πεδίο των αρμοδιοτήτων ή δραστηριοτήτων του, και ειδικότερα υποχρεούται:

- Να αφαιρεί εμπόδια κάθε είδους.
- Να τηρεί τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού σε κάθε τομέα της αρμοδιότητάς τους.
- Να παρέχει, όπου απαιτείται, εύλογες προσαρμογές υπό τη μορφή εξατομικευμένων και κατάλληλων τροποποιήσεων και ρυθμίσεων.
- Να απέχει από πρακτικές, κριτήρια και συμπεριφορές που συνεπάγονται διακρίσεις σε βάρος των ατόμων με αναπηρία.

⁵ Κοντιάδης, Ξ & Μ Μουσμούντη (2012). *Σύνοψη της μελέτης συμβατότητας της ελληνικής νομοθεσίας με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Αθήνα: ΕΣΑμεΑ.

- Να προάγει με θετικά μέτρα την ισότιμη συμμετοχή και άσκηση των δικαιωμάτων στον τομέα της αρμοδιότητάς/δραστηριότητάς τους.

Ειδικότερα, **τα διοικητικά όργανα και οι αρχές**, σύμφωνα με το **άρθρο 62**,⁶ απαιτείται να συμπεριλάβουν τη διάσταση της αναπηρίας σε κάθε δημόσια πολιτική, διοικητική διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα της αρμοδιότητάς τους με στόχο την εξάλειψη, αποκατάσταση και αποτροπή ανισοτήτων μεταξύ ατόμων με και χωρίς αναπηρία.

Για το σκοπό αυτό:

- Υποβάλλουν εκθέσεις στα οικεία σημεία αναφοράς του άρθρου 71 σχετικά με τις δράσεις, τα μέτρα και τα προγράμματα που υιοθετούν για την επίτευξη της ισότητας των ατόμων με αναπηρία.
- Υιοθετούν ποσοτικούς και ποιοτικούς δείκτες ώστε να καθίσταται δυνατή η μέτρηση και η αξιολόγηση της ένταξης της διάστασης της αναπηρίας.
- Συλλέγουν και τηρούν επιμέρους στατιστικά στοιχεία για την αναπηρία ως προς τους τομείς ευθύνης τους.

Με το άρθρο 63 θεσμοθετείται η υποχρέωση των διοικητικών οργάνων και αρχών να τηρούν τις αρχές του καθολικού σχεδιασμού διοικητικών προϊόντων, περιβαλλόντων και υπηρεσιών καθώς και να παρέχουν εύλογες προσαρμογές.

Με το άρθρο 64, τα διοικητικά όργανα και οι αρχές υποχρεούνται να μεριμνήσουν για την πρόσβαση στο φυσικό, δομημένο και ηλεκτρονικό περιβάλλον στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους (σε συνήθειες αλλά και έκτακτες συνθήκες).

Με το άρθρο 65 ορίζεται η υποχρέωση των διοικητικών αρχών να παρέχουν στα συναλλασσόμενα άτομα με αναπηρία προσβάσιμα μέσα και τρόπους επικοινωνίας. Επιπροσθέτως αναγνωρίζεται η ελληνική νοηματική γλώσσα ως ισότιμη με την ελληνική γλώσσα και η ελληνική γραφή Braille ως ο τρόπος γραφής των τυφλών Ελλήνων πολιτών.

Επίσης το **άρθρο 66** «Ενημέρωση, ευαισθητοποίηση, εκπαίδευση και κατάρτιση σε θέματα δικαιωμάτων ατόμων με αναπηρία»⁷ στην παράγραφο 2 ορίζει ότι:

⁶ Με κοινή απόφαση των καθ' ύλην αρμόδιων Υπουργών κατόπιν συνεργασίας με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και κατόπιν δημόσιας διαβούλευσης εξειδικεύονται οι υπόχρεοι φορείς, οι διαδικασίες υλοποίησης καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα για την εφαρμογή των διατάξεων του παρόντος άρθρου.

⁷ Στο σημείο αυτό θα θέλαμε να τονίσουμε ότι παρά το γεγονός ότι στον τίτλο του άρθρου υπάρχει το ακρωνύμιο «ΑμεΑ» ώστε να αναφερθεί στα άτομα με αναπηρία επιλέξαμε να το αντικαταστήσουμε με το «άτομα με αναπηρία».

2. Προς το σκοπό της [...] **κατάρτισης στελεχών του δημόσιου τομέα** [...] σε **θέματα δικαιωμάτων και ίσης μεταχείρισης των ατόμων με αναπηρία** [...] το **Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης** [...] μεριμν[ά] για τη **συμπερίληψη στα προγράμματα σπουδών και στα επιμορφωτικά τους σεμινάρια εκπαιδευτικών ενοτήτων που αφορούν στα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, όπως αυτά απορρέουν από τη Σύμβαση**. Με αποφάσεις των οικείων Υπουργών, σε συνεργασία με το Συντονιστικό Μηχανισμό του άρθρου 69 και το Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του άρθρου 70, ρυθμίζονται οι επιμέρους θεματικές ενότητες, το περιεχόμενο των εκπαιδευτικών ενοτήτων, καθώς και κάθε άλλο θέμα τεχνικού ή λεπτομερειακού χαρακτήρα.

Με το άρθρο 68, επίσης, **θεσμοθετείται η ανάλυση συνεπειών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία κατά την νομοπαραγωγική διαδικασία**, καθώς και η υποχρέωση του ελληνικού στατιστικού συστήματος για παραγωγή επίσημων στατιστικών για τα άτομα με αναπηρία, σε διαβούλευση με το Παρατηρητήριο θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ.

Οι οργανωτικές διατάξεις του ν.4488 προβλέπουν ότι:

Ο **Υπουργός Επικρατείας**, αρμόδιος για τη συνοχή του κυβερνητικού έργου, ορίζεται ως **Συντονιστικός Μηχανισμός** σύμφωνα με την παράγραφο 1 του άρθρου 33 της Σύμβασης (**άρθρο 69**).

Η **Γενική Γραμματεία Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων** ορίζεται ως **Κεντρικό Σημείο Αναφοράς** για θέματα σχετιζόμενα με την εφαρμογή της Σύμβασης (**άρθρο 70**).

Τα **Επιμέρους Σημεία Αναφοράς** για την παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης (**άρθρο 71**) καθορίζονται σε επίπεδο υπουργείων, περιφερειών και δήμων. Ειδικότερα, ως προς τα Επιμέρους Σημεία Αναφοράς των Υπουργείων, με απόφαση των οικείων Υπουργών, ορίζεται σε κάθε Υπουργείο ο Γενικός ή Διοικητικός Γραμματέας ως Σημείο Αναφοράς ή με απόφαση του Γενικού ή Διοικητικού Γραμματέα οι αρμοδιότητες του Σημείου Αναφοράς μπορεί να μεταβιβασθούν σε οργανική μονάδα επιπέδου Γενικής Διεύθυνσης, Διεύθυνσης ή Τμήματος.

Βάσει του νόμου, οι αρμοδιότητες των Σημείων Αναφοράς αφορούν την παρακολούθηση υλοποίησης των υιοθετούμενων κατ' εφαρμογή της Σύμβασης δημόσιων πολιτικών στα οικεία Υπουργεία και στους εποπτευόμενους από αυτά φορείς, την προώθηση στο Κεντρικό Σημείο Αναφοράς του **άρθρου 70**, προτάσεων και νομοθετικών ρυθμίσεων βέλτιστης εφαρμογής της Σύμβασης, τη σύνταξη ετήσιων εκθέσεων προόδου και την προώθηση δημόσιας διαβούλευσης για τα ως άνω θέματα.

Με το **άρθρο 72** θεσμοθετείται το **πλαίσιο για την προαγωγή της Σύμβασης** που αποτελείται από τον **Συνήγορο του Πολίτη** ο οποίος **υποχρεούται να τελεί σε συνεργασία με την Εθνική Συνομοσπονδία Ατόμων με Αναπηρία (ΕΣΑμεΑ)** ως **ανεξάρτητο μηχανισμό της κοινωνίας των πολιτών**.

1.4 Κανονιστικό πλαίσιο Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ)

Η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε όλα τα στάδια εφαρμογής των ΕΔΕΤ, αποσκοπεί στην εξάλειψη των ανισοτήτων και στην **προώθηση της ισότητας** μεταξύ ανδρών και γυναικών και την ενσωμάτωση της διάστασης του φύλου, καθώς και στην **καταπολέμηση των διακρίσεων λόγω φύλου, φυλής, εθνότητας, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού**, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ), του άρθρου 10 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) και του άρθρου 21 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, **λαμβάνοντας ειδικότερα υπόψη την προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρία**.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το **Κανονισμό (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021**⁸ για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη

⁸ Ο Κανονισμός (ΕΕ) 2021/1060 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 24ης Ιουνίου 2021 για τον καθορισμό κοινών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο+, το Ταμείο Συνοχής, το Ταμείο Δίκαιης Μετάβασης και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας, Αλιείας και Υδατοκαλλιέργειας, και δημοσιονομικών κανόνων για τα εν λόγω Ταμεία και για το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης, το Ταμείο Εσωτερικής Ασφάλειας και το Μέσο για τη Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R1060&from=EL>

Χρηματοδοτική Στήριξη της Διαχείρισης των Συνόρων και την Πολιτική των Θεωρήσεων», προβλέπονται τα ακόλουθα:

α) στην **παρ. 3 του άρθρου 9 «Οριζόντιες αρχές»**, αναφέρεται ότι **«Τα κράτη μέλη και η Επιτροπή λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα για να αποτρέψουν κάθε διάκριση λόγω φύλου, φυλετικής ή εθνοτικής καταγωγής, θρησκείας ή πεποιθήσεων, αναπηρίας, ηλικίας ή γενετήσιου προσανατολισμού κατά την προετοιμασία, υλοποίηση, παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων, καθώς και κατά την υποβολή των σχετικών εκθέσεων. Ειδικότερα, η προσβασιμότητα για τα άτομα με αναπηρίες λαμβάνεται υπόψη σε όλα τα στάδια της προετοιμασίας και της υλοποίησης των προγραμμάτων»**,

β) στην **παρ. 1 του άρθρου 73 «Επιλογή πράξεων από τη Διαχειριστική Αρχή»**, αναφέρεται ότι **«Για την επιλογή των πράξεων, η διαχειριστική αρχή καταρτίζει και εφαρμόζει κριτήρια και διαδικασίες που δεν εισάγουν διακρίσεις, είναι διαφανή, εξασφαλίζουν την πρόσβαση από άτομα με αναπηρίες, διασφαλίζουν την ισότητα των φύλων, και λαμβάνουν υπόψη τον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης, και την ενωσιακή πολιτική στον τομέα του περιβάλλοντος, σύμφωνα με το άρθρο 11 και το άρθρο 191 παράγραφος 1 ΣΛΕΕ.»**.

Επιπρόσθετα, **τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και ειδικότερα η προσβασιμότητα**, ενισχύονται περαιτέρω με τη συμπερίληψη στον ως άνω Κανονισμό ειδικού οριζόντιου αναγκαίου πρόσφορου όρου (βλ. Παράρτημα ΙΙΙ του Κανονισμού) για την «Υλοποίηση και εφαρμογή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες σύμφωνα με την απόφαση 2010/48/ΕΚ του Συμβουλίου».

1.5 Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ⁹

Η διακήρυξη του **Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ**, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Δεκεμβρίου 2009, επιβεβαιώνει -λαμβάνοντας υπόψη τις αρμοδιότητες και τις δράσεις της ΕΕ, καθώς και την αρχή της επικουρικότητας- τα δικαιώματα που προκύπτουν ιδίως από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις και τις κοινές διεθνείς υποχρεώσεις των χωρών της ΕΕ, τη σύμβαση για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, τους κοινωνικούς χάρτες που έχουν ψηφιστεί από την ΕΕ και από το Συμβούλιο της Ευρώπης και τη νομολογία του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Ο χάρτης, παρέχοντας διαφάνεια

⁹ Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. είναι διαθέσιμος στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=LEGISSUM:l33501&from=EL>

και σαφήνεια στα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες, δημιουργεί νομική ασφάλεια στην ΕΕ. Μάλιστα, το **άρθρο 26** του Χάρτη, εστιάζει στην **ένταξη των ατόμων με αναπηρία** τονίζοντας ότι αυτά **πρέπει να επωφελούνται μέτρων που θα τους εξασφαλίζουν την αυτονομία, την κοινωνική και επαγγελματική ένταξη και τη συμμετοχή στον κοινοτικό βίο.**

1.6 Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων

Το 2017 το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρώπης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διακήρυξαν τον **Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων** ως την «**πυξίδα**» για το **σχεδιασμό των πολιτικών απασχόλησης και των κοινωνικών πολιτικών**. Συγκεκριμένα, η **Αρχή 17 «Ένταξη των Ατόμων με Αναπηρία»** προβλέπει ότι:

τα άτομα με αναπηρία έχουν δικαίωμα σε εισοδηματική στήριξη που διασφαλίζει αξιοπρεπή διαβίωση, υπηρεσίες που τους επιτρέπουν να συμμετέχουν στην αγορά εργασίας και στην κοινωνία, και εργασιακό περιβάλλον προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους.¹⁰

Επιπρόσθετα, σε ότι αφορά τα δικαιώματα των παιδιών, η **Αρχή 11 «Φροντίδα και υποστήριξη των παιδιών»** προβλέπει ότι:

α. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα σε οικονομικά προσιτή και καλής ποιότητας προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα.

β. Τα παιδιά έχουν δικαίωμα σε προστασία από τη φτώχεια. Τα παιδιά από μειονεκτούντα περιβάλλοντα έχουν δικαίωμα σε ειδικά μέτρα για την ενίσχυση της ισότητας των ευκαιριών.¹¹

1.7 Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία «Ένωση Ισότητας-Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030»¹²

Σε συνέχεια της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για την Αναπηρία 2010-2020 που έθεσε τις βάσεις για την άρση των εμποδίων και των αποκλίσεων που βιώνουν 87 εκ. Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την άνοιξη του 2021 την **νέα Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030**. Η νέα

¹⁰ Ο Ευρωπαϊκός Πυλώνας Κοινωνικών Δικαιωμάτων είναι διαθέσιμος στο: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/economy-works-people/jobs-growth-and-investment/european-pillar-social-rights/european-pillar-social-rights-20-principles_el

¹¹ Ο.π.

¹² Η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030 είναι διαθέσιμη στα ελληνικά στον ακόλουθο σύνδεσμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=COM:2021:101:FIN#PP4Contents>

Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία προτείνει την **ανάληψη συντονισμένων δράσεων σε εθνικό και σε ενωσιακό επίπεδο**, με την ΕΕ είτε να μοιράζεται την αρμοδιότητα με τα κράτη μέλη της είτε να έχει υποστηρικτικό ρόλο, προς την περαιτέρω άρση των εμποδίων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαίοι πολίτες με αναπηρία.

Σε ότι αφορά παιδιά με αναπηρία, η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Αναπηρία 2021-2030 επισημάνει ότι οι **γενικές υπηρεσίες υποστήριξης πρέπει να είναι προσβάσιμες και χωρίς αποκλεισμούς για τα παιδιά με αναπηρία** και τους ηλικιωμένους και, παράλληλα, να λαμβάνουν υπόψη το φύλο και τις πολιτισμικές πτυχές. **Όμως, λόγω της ανεπαρκούς παροχής κατάλληλων υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, στέγασης και τεχνικών βοηθημάτων**, καθώς και στην **περιορισμένη διαθεσιμότητα** όσον αφορά τη **στήριξη των οικογενειών και την προσωπική βοήθεια**, πολλά άτομα με αναπηρία, τόσο ενήλικες όσο και **παιδιά, ειδικότερα αυτά που ζουν σε ιδρύματα**, βρίσκονται **αποκομμένα από τη ζωή της κοινότητας και χωρίς τη δυνατότητα να ελέγξουν την καθημερινότητά τους**. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, η **Ευρωπαϊκή Επιτροπή προβλέπει την ενίσχυση της μετάβασης από την ιδρυματική φροντίδα σε υπηρεσίες παροχής στήριξης σε επίπεδο τοπικής κοινότητας** και δεσμεύεται ότι **μέχρι το 2023** θα αναλάβει ως **εμβληματική πρωτοβουλία** την έκδοση καθοδήγησης, μέσω της οποίας θα συνιστά στα κράτη μέλη να προσχωρήσουν σε **βελτιώσεις για την ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα** ούτως ώστε να διασφαλιστεί η **δυνατότητα των ατόμων με αναπηρία να ζουν σε προσβάσιμη στέγαση με υποστηριζόμενες υπηρεσίες εντός της κοινότητας ή να εξακολουθούν να ζουν στην κατοικία τους** (συμπεριλαμβανομένων προγραμμάτων προσωπικής βοήθειας).

1.8 Η Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού (CRC)

Εκτός από τη Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες που κάνει ειδική αναφορά στα παιδιά με αναπηρία, και η **Σύμβαση των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού**, που αποτελεί μια σύμβαση που προσδιορίζει τα δικαιώματα του παιδιού, όπως τα αστικά, τα κοινωνικά, τα πολιτιστικά δικαιώματα κ.λπ.) αναφέρεται επίσης στα παιδιά με αναπηρία. Μάλιστα, η εν λόγω σύμβαση των ΗΕ, που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση των ΗΕ στα τέλη της δεκαετίας του 1980 (1989) είναι και η πρώτη σύμβαση που ενσωματώνει τη διάσταση της αναπηρίας. Πιο συγκεκριμένα, τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία αναφέρονται σε δυο άρθρα αυτής στο **άρθρο 2** που έχει ως **αντικείμενο την καταπολέμηση των διακρίσεων που υφίστανται όλα τα παιδιά** και αποτελεί μια από τις θεμελιώδεις τις αρχές και το **άρθρο 23** που εστιάζει στις **ανάγκες των παιδιών με αναπηρία**.

Εκτός όμως από τη συμπερίληψη των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρία στο περιεχόμενο των άρθρων της Σύμβασης, η Επιτροπή των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού δημοσίευσε το **Γενικό Σχόλιο 9** το οποίο και **εστιάζει στα παιδιά με αναπηρία**. Σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο 9, οι δυσκολίες και τα εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα παιδιά δεν πρέπει να αποδίδονται στην αναπηρία του παιδιού είτε αυτή είναι στο σώμα είτε στο μυαλό του αλλά ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της αναπηρίας με τα εμπόδια που υπάρχουν στο δομημένο περιβάλλον, στο θεσμικό πλαίσιο, στις προκαταλήψεις και τα εμπεδωμένα στερεότυπα που υπάρχουν στην κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό, σύμφωνα με το Γενικό Σχόλιο 9 της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα του Παιδιού, **για το σχεδιασμό όποιας στρατηγικής ή πολιτικής που εστιάζει στην προστασία και προώθηση των δικαιωμάτων των παιδιών με αναπηρία οφείλει να λαμβάνει υπόψη της τη λήψη μέτρων για την άρση των εμποδίων, των διακρίσεων και των περιορισμών που υφίστανται τα άτομα με αναπηρία**.

1.9 Εγγύηση για το παιδί - Child's guarantee¹³

Τον Μάρτιο του 2021 θεμελιώθηκε το πιλοτικό πρόγραμμα «**Ευρωπαϊκή Εγγύηση για το παιδί**» που στοχεύει στην αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού των ευάλωτων παιδιών διασφαλίζοντας πρόσβαση σε σημαντικές υπηρεσίες για αυτά όπως:

- στη δωρεάν προσχολική εκπαίδευση και φροντίδα
- στη δωρεάν εκπαίδευση (συμπεριλαμβανομένων των σχολικών δραστηριοτήτων και τουλάχιστον ένα υγιεινό γεύμα κάθε σχολική ημέρα)
- στη δωρεάν υγειονομική περίθαλψη
- στην υγιεινή διατροφή και
- στην επαρκή στέγαση

Αν και τα περισσότερα παιδιά που διαβιούν εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης, έχουν πρόσβαση στις προαναφερόμενες σημαντικές υπηρεσίες, παρ' όλα, αυτά η χωρίς αποκλεισμούς καθολική πρόσβαση σε αυτές είναι ζωτικής σημασίας προκειμένου να διασφαλιστεί **όλα τα παιδιά λαμβάνουν ίσων ευκαιριών και πόσο μάλλον εκείνων των παιδιών που βιώνουν κοινωνικό αποκλεισμό λόγω της φτώχειας ή άλλων μορφών μειονεκτημάτων**.

Η «Εγγύηση για το παιδί» αποτελείται από τρεις φάσεις. Η πρώτη φάση επικεντρώθηκε αφενός στην αξιολόγηση της σκοπιμότητας, της αποτελεσματικότητάς, και του όφελος ύπαρξης ενός συστήματος εγγυήσεων για τα παιδιά που διαβιούν στην ΕΕ, αφετέρου στη διατύπωση συγκεκριμένων

¹³ Για περισσότερα για την Ευρωπαϊκή εγγύηση για το παιδί βλ. <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1428&langId=en>

προτάσεων για τη βελτίωση των πολιτικών και των προγραμμάτων σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο.

Η δεύτερη φάση, παρήγαγε μια λεπτομερή μελέτη που διερευνούσε το κόστος και τα οφέλη της δωρεάν παροχής:

- εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων δραστηριοτήτων στο σχολείο και πλήρους γευμάτων,
- προσχολικής εκπαίδευσης και φροντίδας,
- τακτικών εξετάσεων υγείας και θεραπεία παρακολούθησης σε όλα τα παιδιά που διατρέχουν κίνδυνο φτώχειας ή κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και
- παροχή υπηρεσιών με στόχο την πρόληψη και την καταπολέμηση της έλλειψης στέγης παιδιών.

Τέλος, η τρίτη φάση, αφορά την εφαρμογή στην πράξη του προγράμματος της «Εγγύησης για το παιδί» και την παροχή συστάσεων για τον επιτυχή σχεδιασμό και εφαρμογή του. Στην τελευταία φάση, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή συνεργάζεται με την UNICEF η οποία με τη σειρά της έχει συνεργαστεί με τις εθνικές κυβερνήσεις επτά χωρών κρατών μελών της ΕΕ, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα.

Η UNICEF συνεργάζεται από τον Ιούλιο του 2020 με εθνικές και τοπικές κυβερνήσεις από επτά κράτη μέλη της ΕΕ (Βουλγαρία, Κροατία, Γερμανία, Ελλάδα, Ιταλία, Λιθουανία και Ισπανία) και βασικούς εθνικούς και τοπικούς φορείς σε αυτές τις χώρες.

1.10 Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη¹⁴

Η **Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη**, για την εφαρμογή της οποίας έχει δεσμευτεί η χώρα μας, προάγει μεταξύ άλλων τον **καθολικό σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας και της μη διάκρισης**. Η Ατζέντα 2030 δεσμεύεται ότι θα ενισχύσει τα ευάλωτα άτομα, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία.

Η καταπολέμηση και η εξάλειψη των διακρίσεων που υφίστανται τα παιδιά με αναπηρία στις σύγχρονες κοινωνίες είναι ένα ζήτημα που ενσωματώνεται και στην Ατζέντα 2030 για την Βιώσιμη Ανάπτυξη. Πιο συγκεκριμένα, ο **Στόχος 10 «Λιγότερες Ανισότητες»** εστιάζει στην προαγωγή ειρηνικών και **χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών**, και **ειδικότερα οι υπο-στόχοι 10.2** που εστιάζουν

¹⁴ Η Ατζέντα 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι διαθέσιμη στο: <https://unric.org/el/17-στοχοι-βιωσιμησ-αναπτυξης/>

στη(ν) «ενδυνάμωση και προαγωγή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ένταξης όλων, **ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, [...] ή άλλης κατάστασης**» και **10.3 «διασφάλιση των ισότιμων ευκαιριών και μείωση των αποτελεσμάτων των ανισοτήτων**, μέσω, μεταξύ άλλων, της εξάλειψης νόμων, πολιτικών και πρακτικών που επιτρέπουν διακρίσεις, και της προαγωγής των κατάλληλων νομοθεσιών, πολιτικών και δράσεων σε σχέση με αυτό το θέμα».

Η διαμόρφωση συμπεριληπτικών και προσβάσιμων πόλεων και κοινοτήτων που θα παρέχουν σε όλους τους κατοίκους τους την πρόσβαση σε βασικές υπηρεσίες είναι ένα ζήτημα που έχει ενσωματωθεί στην Ατζέντα 2030 των ΗΕ για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη. Το ζήτημα της ζωής στην κοινότητα για τα παιδιά με αναπηρία μπορεί να συσχετιστεί με το **Στόχο 11 «Βιώσιμες Πόλεις και Κοινότητες»** που εστιάζει στη μετατροπή των πόλεων και των κοινοτήτων σε πόλεις και κοινότητες χωρίς αποκλεισμούς που θα είναι βιώσιμες και ασφαλείς για τους πολίτες. Πιο συγκεκριμένα, ο **υπο-στόχος 11.1** επιδιώκει μέχρι το 2030 να έχει διασφαλιστεί η πρόσβαση όλων των πολιτών «σε επαρκή, ασφαλή, προσιτή στέγαση και βασικές υπηρεσίες και αναβάθμιση των φτωχογειτονιών», και ο **υπο-στόχος 11.7** στοχεύει στην «παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς, χωρίς αποκλεισμούς και προσβάσιμους πράσινους και δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία»

1.11 Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και την Καταπολέμηση της Φτώχειας¹⁵

Η νέα Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας εκπονήθηκε από τη Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων δια της αρμόδιας Διεύθυνσης Κοινωνικής Ένταξης και Κοινωνικής Συνοχής (ΔΚΕΚΣ), σε συνέχεια της επικαιροποίησης της Εθνικής Στρατηγικής Κοινωνικής Ένταξης του 2018.

Ο στόχος της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας είναι η οριοθέτηση και τεκμηρίωση των στρατηγικών επιλογών του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, κατά τη νέα προγραμματική περίοδο, μέσω της ανάπτυξης μίας ολοκληρωμένης πολιτικής πρόληψης και καταπολέμησης του εργασιακού και κοινωνικού αποκλεισμού, κυρίως των ειδικών και ευάλωτων ομάδων του πληθυσμού. Ειδικότερα, η Εθνική Στρατηγική για την Κοινωνική Ένταξη και Μείωση της Φτώχειας αποσκοπεί να προβεί σε:

¹⁵ Η Οδηγία 2019/882 είναι διαθέσιμη στο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX%3A32019L0882>

- κύριες μεταρρυθμιστικές πρωτοβουλίες και δράσεις προς την κατεύθυνση της ανασυγκρότησης της χώρας και της αναβάθμισης του κοινωνικού της ιστού,
- νέες στρατηγικές προτεραιότητες για την κοινωνική ένταξη και την καταπολέμηση των φαινομένων κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και,
- νέους στόχους και τις γενικές κατευθύνσεις της εθνικής αναπτυξιακής πολιτικής της χώρας στο πεδίο της κοινωνικής ένταξης.

Στο πλαίσιο παρακολούθησης της υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής για την Κοινωνική Ένταξη (ΕΣΚΕ), η Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας αποφάσισε τη συγκρότηση πέντε Ομάδων Εργασίας που θα εστίαζαν σε συγκεκριμένες κοινωνικές ομάδες. Ειδικότερα, οι Ομάδες Εργασίας που συγκροτήθηκαν και συνεδριάζουν ανά τακτά χρονικά διαστήματα είναι οι ακόλουθες:

- Ομάδα εργασίας για την κοινωνική προστασία και ένταξη των ατόμων με αναπηρία,
- **Ομάδα Εργασίας για την κοινωνική προστασία και ένταξη των παιδιών και των οικογενειών τους,**
- Ομάδα Εργασίας για την κοινωνική προστασία και ένταξη των Ρομά,
- Ομάδα Εργασίας για την κοινωνική προστασία και ένταξη των ηλικιωμένων/προώθηση της αποϊδρυματοποίησης, και
- Ομάδα εργασίας για την κοινωνική προστασία των αστέγων και ατόμων και οικογενειών που διαβιούν σε συνθήκες αστεγίας.

Ο σκοπός της συγκρότησης των ομάδων εργασίας είναι μέσω της συμμετοχής των άμεσα εμπλεκόμενων φορέων τόσο του δημοσίου όσο και του ιδιωτικού τομέα να: **α) συγκεντρωθούν όλα τα διαθέσιμα στοιχεία** που υπάρχουν και αφορούν τα άτομα με αναπηρία, **τα παιδιά**, τους Ρομά, τους άστεγους και τους ηλικιωμένους, **β) σχεδιαστούν δράσεις που αφορούν τις προαναφερόμενες κοινωνικές ομάδες** και **γ) υποβάλλονται και να επεξεργάζονται από κοινού προτάσεις και μέτρα πολιτικής**. Ως προς τους τομείς που οι ομάδες εργασίας εστιάζουν αυτοί αφορούν την επιδοματική πολιτική, την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, σε υπηρεσίες εκπαίδευσης και κατάρτισης, την εργασία, τη στέγη και την κοινωνική ζωή χωρίς αποκλεισμούς. Τέλος, σε ότι αφορά τα άτομα με αναπηρία, εκπρόσωποι της ΕΣΑμεΑ συμμετέχουν και στις πέντε Ομάδες Εργασίας προκειμένου να ληφθεί υπόψη η διάσταση της αναπηρίας στις εργασίες και των πέντε ομάδων.

2 ΟΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΩΡΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΗΕ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΤΟΜΩΝ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ

Τον Σεπτέμβριο του 2019, για πρώτη φορά στην ιστορία, η Ελλάδα εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, σε μια εφ' όλης της ύλης δημόσια ακρόαση, στην έδρα των Η.Ε. στη Γενεύη, σχετικά με την τήρηση των υποχρεώσεων του κράτους προς τα άτομα με αναπηρία, όπως αυτές απορρέουν από τη Σύμβαση που κύρωσε η χώρα μας με το ν. 4074/2012.

Σε όλη τη διαδικασία της εξέτασης η ΕΣΑμεΑ ήταν παρούσα, καταδεικνύοντας την πραγματικότητα που βιώνουν τα άτομα με αναπηρία στην Ελλάδα. Η ΕΣΑμεΑ συμμετείχε ενεργά και σε όλες τις προπαρασκευαστικές διαδικασίες,¹⁶ ενώ στις 26 Ιουλίου 2019 κατέθεσε την ολοκληρωμένη *Εναλλακτική Έκθεση* της (Alternative Report) στην Επιτροπή των ΗΕ.

Η Επιτροπή των ΗΕ υιοθέτησε τις Τελικές Παρατηρήσεις προς τη χώρα κατά την 506^η συνεδρίασή της, που έγινε στις 18 Σεπτεμβρίου 2019 και τις οποίες η ΕΣΑμεΑ με δική της πρωτοβουλία της μετέφρασε στην ελληνική γλώσσα αλλά και ως κείμενο εύκολο για ανάγνωση (easy-to-read).¹⁷

Σχετικά με την πρόοδο της χώρας ως προς την προοδευτική υλοποίηση των Άρθρων 9 και 21, η Επιτροπή εξέφρασε την ανησυχία της για τα εξής:

Παιδιά με αναπηρία (άρθρο 7)¹⁸

11. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:

- (α) Τον παρατεταμένο χαρακτήρα της αποϊδρυματοποίησης των παιδιών με αναπηρία
- (β) Την έλλειψη διαθέσιμων πληροφοριών σχετικά με τους προσβάσιμους μηχανισμούς και τα συγκεκριμένα μέτρα που έχουν ληφθεί ώστε να διασφαλιστεί ότι τα

¹⁶ Πιο συγκεκριμένα, στις 11 Φεβρουαρίου 2019, η ΕΣΑμεΑ υπέβαλλε στην Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες την «εναλλακτική έκθεση» ενόψει της 11^{ης} Προ-Συνεδριακής Συνάντησης της Επιτροπής για τη Σύμβαση των Δικαιωμάτων των Ατόμων με Αναπηρίες που έλαβε χώρα στις 9-11 Απριλίου 2019 στη Γενεύη, συμμετείχε στην 11^η Προ-Συνεδριακή Συνάντηση, στις 26 Ιουλίου 2019 υπέβαλλε στην Επιτροπή την τελική «εναλλακτική έκθεση», και στις 2-4 Σεπτεμβρίου 2019 βρέθηκε στη Γενεύη τόσο για να παραβρεθεί στην ιδιωτική συνάντηση με την Επιτροπή όσο και για να παρακολουθήσει τον εποικοδομητικό διάλογο μεταξύ της αντιπροσωπίας του ελληνικού κράτους και της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες.

¹⁷ Οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ στα [ελληνικά](#) και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read).

¹⁸ Βλ. **Παράρτημα Ι** (σσ. 61-64) για μια σύντομη ανάλυση του Άρθρου 7 της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες

παιδιά με αναπηρία απολαμβάνουν το δικαίωμά τους να ακούγονται και να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις τους για όλα τα θέματα που τα αφορούν.

12. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος να δώσει πρωταρχική σημασία στο ύψιστο συμφέρον του παιδιού και:
- a. Να μεριμνήσει για την ταχεία αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία και να λάβει αποτελεσματικά μέτρα ώστε να εγγυηθεί το δικαίωμά τους να φροντίζονται από τους γονείς τους, την ευρύτερη οικογένεια, την ασφαλή ανάδοχη οικογένεια ή την θετή οικογένεια· να παρέχει στα παιδιά με αναπηρία ποιοτική έγκαιρη παρέμβαση, καθώς επίσης και άλλες υπηρεσίες υγειονομικής περίθαλψης και εκπαίδευσης, που να είναι εξίσου διαθέσιμες σε όλες τις αστικές και αγροτικές περιοχές, με τη διάθεση επαρκών πόρων, και σχεδιασμένων σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των παιδιών με αναπηρία και των γονέων τους, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργάνων.
 - b. Να αναπτύξει μια ολοκληρωμένη στρατηγική και προσβάσιμες υπηρεσίες για την πλήρη και αποτελεσματική εμπλοκή των παιδιών με αναπηρία σε όλες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή τους, προκειμένου να εγγυηθεί το δικαίωμά τους να λαμβάνονται υπόψη οι απόψεις τους σε όλα τα θέματα που τα αφορούν.

Όπως παρατηρείται, σε ότι αφορά τις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για το Άρθρο 7, για παιδιά με αναπηρία, η έμφαση δίνεται, μεταξύ άλλων, στην ανάγκη άμεσης αποϊδρυματοποίησης τους, στο δικαίωμα να φροντίζεται από την ευρύτερη οικογένεια, την ασφαλή ανάδοχη οικογένεια ή την θετή οικογένεια, όπως και να παρέχει στα παιδιά με αναπηρία ποιοτική έγκαιρη παρέμβαση. Επιπλέον η Επιτροπή συστήνει, την ανάπτυξη μιας ολοκληρωμένης στρατηγικής και προσβάσιμων υπηρεσιών προκειμένου πλήρη και αποτελεσματική εμπλοκή των παιδιών με αναπηρία σε όλες τις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή τους

Άρθρο 19: Αυτόνομη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα¹⁹

28. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για τα εξής:

(α) Την έλλειψη ενημέρωσης προς την Επιτροπή σχετικά με υπηρεσίες στήριξης κατ' οίκον, σε ιδρύματα και άλλες κοινοτικές υπηρεσίες στήριξης, συμπεριλαμβανομένης της προσωπικής βοήθειας, και σχετικά με την αποτελεσματικότητα των μέτρων για την αποϊδρυματοποίηση των ατόμων με αναπηρία και τη στήριξη της αυτόνομης διαβίωσης και της ένταξης στην κοινότητα, ιδίως στο πλαίσιο του προγράμματος των Στεγών Υποστηριζόμενης Διαβίωσης. Ανησυχεί, επίσης, για την έλλειψη αναλυτικών στοιχείων σχετικά με τον αριθμό των ατόμων με αναπηρία, ιδίως των παιδιών με αναπηρία, που εξακολουθούν να ζουν σε ιδρύματα.

(β) Την έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με νομοθετικά, διοικητικά και οικονομικά μέτρα που έχουν ληφθεί για να διασφαλίζουν το ίσο δικαίωμα των ατόμων με αναπηρία να επιλέγουν τον τόπο κατοικίας τους, και το που και με ποιον θα ζουν.

29. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος σύμφωνα με το γενικό σχόλιό της Αρ. 5 (2017) για την αυτόνομη διαβίωση και την ένταξη στην κοινότητα:

(α) Να υιοθετήσει μία ολοκληρωμένη εθνική στρατηγική, με σαφή και χρονικά δεσμευτικά μέτρα και διάθεση επαρκών πόρων, για αποτελεσματική αποϊδρυματοποίηση σε όλα τα επίπεδα.

(β) Να διασφαλίσει την ενεργό εμπλοκή των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στην εκπόνηση στρατηγικών και προγραμμάτων αυτόνομης διαβίωσης που θα παρέχουν προσβάσιμες κοινοτικές υπηρεσίες, ειδικά σε τοπικό επίπεδο.

Όπως παρατηρείται από τη Σύσταση της Επιτροπής, δίνεται έμφαση στην ανάπτυξη μιας εθνικής στρατηγικής για την αποϊδρυματοποίηση και της ενεργής εμπλοκής των ίδιων των ατόμων με αναπηρία, μέσω των αντιπροσωπευτικών τους οργανώσεων, στην εκπόνηση των στρατηγικών και προγραμμάτων που αφορούν την αυτόνομη διαβίωση.

¹⁹ Για το περιεχόμενο του Άρθρου 19 «Ανεξάρτητη Διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα» βλ. Παράρτημα Ι (σσ. 46-48) του παρόντος αρχείου.

3 ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗΣ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ

Τα παιδιά με αναπηρία έρχονται αντιμέτωπα καθημερινά με πολλά εμπόδια και πολλαπλές προκλήσεις. Οι ξεπερασμένες μεν αλλά υπάρχουσες δε προκαταλήψεις για την αναπηρία σε συνδυασμό με το στιγματισμό και την έλλειψη γνώσης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, εν προκειμένω για τα παιδιά με αναπηρία, έχουν ως αποτέλεσμα την περιθωριοποίηση τους και τη στέρηση σημαντικών δικαιωμάτων τους όπως στην εκπαίδευση, στην υγεία, στην κοινωνική συμπερίληψη. Ο φόβος του «στιγματισμού» πολύ συχνά αποτρέπει τις οικογένειες των παιδιών με αναπηρία να αναζητήσουν και να ενημερωθούν αφενός για τα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία, αφετέρου για τις υφιστάμενες δομές και υπηρεσίες στις οποίες θα μπορούσαν να απευθυνθούν ώστε να λάβουν τη βοήθεια και την υποστήριξη που χρειάζονται.

Η έλλειψη ενημέρωσης σχετικά με τις υφιστάμενες δομές και υπηρεσίες καθώς και η περιορισμένη διαθεσιμότητα αυτών σε συνδυασμό με την ανεπάρκεια ορισμένων οικογενειών παιδιών με αναπηρία να παρέχουν την απαραίτητη φροντίδα προς αυτά έχει ως αποτέλεσμα την τοποθέτηση των παιδιών με αναπηρία στα ιδρύματα -είτε αυτά είναι δημόσια είτε ιδιωτικά- ούτως ώστε να τους παρασχεθεί η φροντίδα που χρειάζονται. Όπως επισημαίνεται στην ειδική έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη (2020) *Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών*, τα παιδιά με αναπηρία είναι «πιο ευάλωτα σε ιδρυματοποίηση» σε σχέση με τα παιδιά χωρίς αναπηρία.²⁰ Ειδικότερα, σύμφωνα με την έκθεση,

«τα παιδιά αυτά [με αναπηρία] απομακρύνονται από τις οικογένειές τους, σε περιπτώσεις όπου αυτές κρίνονται ακατάλληλες ή αδυνατούν να τα φροντίσουν, και στη μεγάλη πλειονότητά τους τοποθετούνται από πολύ μικρή ηλικία σε «ασυλικού τύπου» δομές, ιδιωτικές ή δημόσιες, προοριζόμενες ειδικά για αναπήρους **παραμένοντας σε αυτές μέχρι την ενηλικίωση τους, και συνήθως έως το τέλος της ζωής τους.**»²¹

Μάλιστα, αρκετά συχνά, αν όχι στην πλειονότητα των περιπτώσεων, η παροχή φροντίδας που παρέχεται στα ιδρύματα είναι βασισμένη στο πλαίσιο της

²⁰ Βλ. σσ. 30-31 στην Ειδική Έκθεση του Συνηγούρου του Πολίτη «Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών». Η Έκθεση είναι διαθέσιμη στο: <https://www.synigoros.gr/api/files/download/284>

²¹ Ο.π., σ. 30. Η έμφαση είναι δική μας

νοσηλευτικής περίθαλψης²² και όχι σε ένα πλαίσιο που είναι εναρμονισμένο με τη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας.

Ο σχεδιασμός και η υλοποίηση μιας Εθνικής Στρατηγικής για την Αποϊδρυματοποίηση θα συνέβαλλε στην σταδιακή κατάργηση όλων των υφιστάμενων δομών ιδρυματικού τύπου, παρ' όλα αυτά μέχρι και τα τέλη του 2022, η υλοποίηση μιας τέτοιας Στρατηγικής εξακολουθεί να απουσιάζει.

3.1 Αναδοχή και υιοθεσία παιδιών με αναπηρία

Ένας θεσμός που μπορεί να συμβάλει εν μέρει στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία είναι ο θεσμός της αναδοχής και υιοθεσίας ο οποίος και θεσπίστηκε το 2018 με το ν. 4538. Ωστόσο, την περίοδο 2018-2020 υπήρξαν σημαντικές καθυστερήσεις ως προς την υλοποίηση του. Από το 2020, όμως, υπήρξε έντονη κινητικότητα σχετικά με τα ζητήματα της υιοθεσίας και της αναδοχής παιδιών με αναπηρία, η οποία έγινε εντονότερη κατά τη διάρκεια του 2021, όπου και έλαβαν χώρα εξελίξεις σε θεσμικό και οικονομικό επίπεδο καθώς και σε επίπεδο δράσεων ευαισθητοποίησης της κοινωνίας σχετικά με τον εν λόγω θεσμό.

Πιο συγκεκριμένα, σε θεσμικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκαν τροποποιήσεις σε άρθρα του ν. 4538, με τις σημαντικότερες εξ αυτών να αφορούν: α) την παροχή οικονομικής ενίσχυση στους αναδόχους γονείς για όσο διαρκεί η αναδοχή προκειμένου να καλυφθούν οι τρέχουσες ανάγκες του ανήλικου, η οποία στην περίπτωση παιδιού με αναπηρία επεκτείνεται και μετά την ενηλικίωση του ανήλικου,²³ β) το δικαίωμα άδειας των ανάδοχων γονέων για την ανατροφή του ανήλικου όπως ακριβώς ισχύει με τους φυσικούς γονείς,²⁴ καθώς και γ) τα ηλικιακά όρια αναδοχής με τα νέα όρια να κυμαίνονται μεταξύ των 25 και 75 ετών για τους υποψήφιους ανάδοχους γονείς αντικαθιστώντας τα προηγούμενα που είχαν οριστεί μεταξύ 30 και 60 ετών.²⁵

Σε οικονομικό επίπεδο, από το 2021 ξεκίνησε να παρέχετε στους/στις αναδόχους επίδομα που κυμαίνεται μεταξύ 325 € και 1200 € σε μηνιαία βάση. Το εν λόγω επίδομα δεν αφορά μόνο τους/τις νέους/ες αναδόχους αλλά και τους 500 περίπου αναδόχους που προ-υπήρχαν και δεν είχαν λάβει πότε κάποια οικονομική ενίσχυση από το κράτος.

²² Ο.π., σ. 30

²³ Βλ. άρθρο 137 του ν. 4808/2021 (ΦΕΚ Α 101/19.6.2021)

²⁴ Ο.π.

²⁵ Βλ. άρθρα 24-30 του ν. 4837/2021 (ΦΕΚ Α 178/1.10.2021).

Σε επίπεδο δράσεων ευαισθητοποίησης, την άνοιξη του 2021, το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων σε συνεργασία με τη UNICEF ξεκίνησε καμπάνια ενημέρωσης του κοινού σχετικά με το θεσμό της αναδοχής και υιοθεσίας, προκειμένου να γίνει κατανοητή η διαφοροποίηση μεταξύ των δυο θεσμών της αναδοχής και υιοθεσίας.

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων

Μέχρι πρόσφατα ο αριθμός των παιδιών με ή χωρίς αναπηρία που διαβιούν στα ιδρύματα της χώρας ήταν ασαφής και οι σχετικές αναφορές στον δημόσιο διάλογο βασιζόνταν μόνο σε προσεγγιστικές εκτιμήσεις αρχών και φορέω, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη (2015) και η ΜΚΟ Lumos (2014).²⁶ Ύστερα από την ψήφιση του ν. 4538 το 2018 που αφορά την Αναδοχή και Υιοθεσία θεσμοθετήθηκε η τήρηση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 5 του ν. 4538/2018, το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ) έχει τη θεσμική ευθύνη τήρησης Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων στο οποίο εγγράφονται όλα οι ανήλικοι/ες που τοποθετούνται σε μονάδες παιδικής προστασίας και φροντίδας ή που πρόκειται να τοποθετηθούν σε ανάδοχο ή να υιοθετηθούν. Από το 2021, ξεκίνησε η ανάρτηση στον ιστότοπο www.paidi.gov.gr (σε τριμηνιαία βάση) στοιχείων από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου αναφορικά με τους ανήλικους που φιλοξενούνται σε φορείς του Δημοσίου.

Πίνακας 1: Ανήλικοι με ή χωρίς αναπηρία που έχουν εγγραφεί στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων		
1 ^ο τρίμηνο 2022 ²⁷	2 ^ο τρίμηνο 2022 ²⁸	3 ^ο τρίμηνο 2022 ²⁹

²⁶ Σύμφωνα με την ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη «Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα»: Διαπιστώσεις και προτάσεις του Συνηγόρου για την λειτουργία των ιδρυμάτων παιδικής προστασίας» από το 2015, υπήρχε η εκτίμηση ότι 3000 παιδιά διαμένουν σε ιδρύματα παιδικής φροντίδας, εκ των οποίων τα 1000 σε ιδρύματα του δημοσίου τομέα. Από την εκτίμηση αυτή δεν γινόταν αναφορά ως προς τον αριθμό των παιδιών με αναπηρία που διαβιούν σε αυτά. Ένα χρόνο νωρίτερα, το 2014, η ΜΚΟ Lumos στην έκθεση της «[Χαρτογράφηση της ιδρυματικής και κατ' οίκον φροντίδας των παιδιών στην Ελλάδα](#)» εκτιμούσε ότι 2825 παιδιά και νέοι/ες -με ή χωρίς αναπηρία- βρίσκονταν υπό ιδρυματική περίθαλψη, ενώ μόνο 309 άτομα ζούσαν σε ανάδοχη οικογένεια.

²⁷ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 1^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2022/05/entipo-APRIL-2022_BB.pdf

²⁸ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 2^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2022/11/entipo-JULY-2022_BB.pdf

²⁹ Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 3^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2022/11/entipo-NOVEMBER-2022_BB.pdf

Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας	Σύνολο Ανηλίκων	Ανήλικοι με γνωμάτευση αναπηρίας
1482	~89	1477	~142	1396	~133

Πηγή: www.paidi.gov.gr

Όπως προκύπτει από τον Πίνακα 1, το ποσοστό των καταγεγραμμένων ανήλικων με γνωμάτευση αναπηρίας που διαβιούν σε φορείς του δημοσίου μέχρι και το τρίτο τρίμηνο του 2022 ήταν περίπου το 10% επί του συνόλου των ανήλικων που διαβιούν σε αυτά. Ωστόσο, όπως ενημερωθήκαμε από το Τμήμα Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ, το Πληροφοριακό Σύστημα του Μητρώου τελεί ακόμα σε διαδικασία διαμόρφωσης και αναβάθμισης και για το λόγο αυτό η εξαγωγή στατιστικών δεδομένων δεν ήταν ακόμη πλήρως ανεπτυγμένη.³⁰ Για παράδειγμα, μέχρι και τα μέσα του 2022 δεν ήταν εφικτό να εξαχθούν στοιχεία από το πληροφοριακό σύστημα σχετικά με τον αριθμό των παιδιών ανά κατηγορία αναπηρίας, όπως αισθητηριακή, κινητική, κ.ο.κ.³¹ Επιπρόσθετα, σύμφωνα με την πληροφόρηση που λάβαμε από το ΕΚΚΑ, έχουν κατατεθεί προτάσεις για την περαιτέρω ανάπτυξη και αναβάθμιση των στατιστικών στοιχείων που εξάγονται από το πληροφοριακό σύστημα του Μητρώου.³²

Οι φορείς του Δημοσίου που φιλοξενούν ανήλικους/ες με αναπηρία είναι επίσης μια πληροφορία που έχει συμπεριληφθεί στα τριμηνιαία δελτία πληροφόρησης. Στον Πίνακα 2 απεικονίζεται ο αριθμός αυτών των φορέων, ωστόσο δεν υπάρχουν ποιοτικά δεδομένα για αυτούς, όπως τι φορείς είναι ή σε ποια περιφερειακή ενότητα ανήκουν.

Πίνακας 2: Αριθμός ΝΠΔΔ φορέων που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων		
1 ^ο τρίμηνο 2022	2 ^ο τρίμηνο 2022	3 ^ο τρίμηνο 2022
ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία	ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία	ΝΠΔΔ Φορείς που φιλοξενούν άτομα με αναπηρία
9	9	9

Πηγή: www.paidi.gov.gr

³⁰ Σε εσωτερική επικοινωνία του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ με το Τμήμα Παιδικής Προστασίας του ΕΚΚΑ.

³¹ Ο. π.

³² Ο. π.

Ως προς την πορεία υλοποίησης των θεσμών της υιοθεσίας και της αναδοχής, η εν λόγω πληροφόρηση έχει συμπεριληφθεί στα τριμηνιαία δελτία που αναρτώνται στον ιστότοπο www.paidi.gov.gr. Ο Πίνακας 3, που ακολουθεί έχει βασιστεί στις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στα τρία δελτία που δημοσιεύτηκαν εντός του 2022 και αφορούσαν την περίοδο Ιανουάριος 2022-Σεπτέμβριος 2022. Όπως παρατηρείται στον Πίνακα 3, η υπάρχουσα ταξινόμηση δεν παρέχει πληροφορίες για το πόσοι/ες από αυτούς/ες τους/τις ανήλικους/ες είναι άτομα με αναπηρία.³³ Δεδομένου ότι το θεσμικό πλαίσιο της αναδοχής και της υιοθεσίας αφορά και στα παιδιά με αναπηρία, η ύπαρξη αυτής της πληροφόρησης είναι αναγκαία, προκειμένου να αποτυπωθεί η συμβολή αυτών των θεσμών στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία.

Πίνακας 1: Συγκριτική Απεικόνιση Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων

Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων ³⁴						
Κατάσταση ΑΣΟΑ ³⁵	1 ^ο τρίμηνο 2022		2 ^ο τρίμηνο 2021		3 ^ο τρίμηνο 2021	
	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή	Υιοθεσία	Αναδοχή
Αρχικοποιημένη (χωρίς ΑΣΟΑ)	180		222		175	
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Υιοθεσία/Αναδοχή	103	602	111	576	112	606
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Συγγενική Υιοθεσία/Αναδοχή	-	29	-	24	2	18
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Επιστροφή στη Φυσική Οικογένεια	165		169		145	
Ανήλικοι με ΑΣΟΑ Δεν αποκαθίσταται σε Οικογένεια	251		233		203	

³³ Η διάσταση της αναπηρίας απουσίαζε και στα τέσσερα δελτία που είχαν δημοσιευτεί και το 2021. Βλ. Πίνακα 10 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ για το 2021.

³⁴ Με πληροφορίες από τα: Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 1^ο, 2^ο, 3^ο και 4^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/yiothesia-kai-anadoxi-se-arithmous/>

³⁵ Σύμφωνα με το ΕΚΚΑ το ακρώνυμο ΑΣΟΑ προέρχεται από το Ατομικό Σχέδιο Οικογενειακής Αποκατάστασης. Πιο συγκεκριμένα, το ΑΣΟΑ είναι «το σχέδιο που συντάσσεται για κάθε ανήλικο, ο οποίος φιλοξενείται σε Μονάδα Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας, και επομένως εγγράφεται στο Ειδικό Μητρώο Ανηλίκων της Μονάδας που τον φιλοξενεί καθώς και στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων. Το ΑΣΟΑ περιλαμβάνει αιτιολογημένη πρόταση αποκατάστασης του ανηλίκου με βάση της εξατομικευμένες ανάγκες και το βέλτιστο συμφέρον του». Ορισμός από το γλωσσάριο του δελτίου με Στοιχεία και αριθμητικά δεδομένα του πληροφοριακού συστήματος (Π.Σ.) www.anynet.gr για το 1^ο τρίμηνο του 2021. Διαθέσιμο στο: <https://paidi.gov.gr/wp-content/uploads/2021/06/Υιοθεσία-και-Αναδοχή-σε-αριθμούς.pdf>

Σύνολο	1330	1335	1261
--------	------	------	------

Πηγή: www.paidi.gov.gr

3.2 Πρώιμη παρέμβαση

Ένα σοβαρό κενό που υπήρχε στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, ήταν η ιδιαίτερα περιορισμένη πρόσβαση σε υπηρεσίες πρώιμης παρέμβασης και προσχολικής αγωγής για παιδιά με αναπηρία, υπηρεσίες που στην πραγματικότητα παρέχονται από ιδιωτικούς φορείς. Η απουσία επαρκούς θεσμικού πλαισίου για τα προγράμματα πρώιμης παρέμβασης και η συνεπαγόμενη αναγκαιότητα αποκατάστασης της έλλειψης αυτής, οδήγησε στην πρόβλεψη στο ΕΣΔ ειδικού υπο-στόχου (10.2), αναφορικά με την δημιουργία και εφαρμογή σύγχρονου θεσμικού πλαισίου για το πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης, με υπεύθυνο φορέα το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και εμπλεκόμενους φορείς: (α) το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων και (β) το Υπουργείο Υγείας, η οποία άλλωστε ήταν και μια από τις συστάσεις της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.

Στο πλαίσιο αυτό, το 2021 ύστερα από τη ψήφιση του ν.4837/2021 θεσπίστηκε το πρόγραμμα «Κυψέλη» που περιλαμβάνει προβλέψεις με στόχο την αναμόρφωση της λειτουργίας των βρεφονηπιακών σταθμών και την εισαγωγή μηχανισμού πρώιμης ανίχνευσης νοητικών δυσκολιών, με σκοπό τη διάγνωση και την πρώιμη παρέμβαση. Ειδικότερα, σύμφωνα με το άρθρο 14 παρ. 2 του ν. 4837/2021,³⁶ θεσμοθετείται η τακτική παρακολούθηση και αξιολόγηση των βρεφών και των νηπίων των σταθμών σε νοητικό, μαθησιακό και ψυχοκοινωνικό επίπεδο, μέσω ειδικών εργαλείων, τουλάχιστον μία φορά ετησίως.

Ωστόσο, αρνητικό σημείο των προβλέψεων του νόμου, το οποίο είχε επισημάνει η ΕΣΑμεΑ στις προτάσεις που κατέθεσε στο πλαίσιο της σχετικής δημόσιας διαβούλευσης, αποτελεί η απουσία πρόβλεψης για τη συμμετοχή στο «Εθνικό Συμβούλιο Προσχολικής Αγωγής και Διαπαιδαγώγησης» το οποίο ορίζεται αρμόδιο και για την διαρκή επιστημονική και τεχνική υποστήριξη του

³⁶ ν. 4837/2021 "Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα «Κυψέλη» για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία» και άλλες διατάξεις"

σχεδιασμού και της εφαρμογής του προγράμματος «Κυψέλη», αντιπροσωπευτικού φορέα των παιδιών με αναπηρία και δη της ΠΟΣΓΚΑμεΑ.³⁷

Ωστόσο, αναφορικά με την υποχρέωση της ελληνικής πολιτείας για συγκρότηση δημόσιων προγραμμάτων Πρώιμης Παρέμβασης, δεκατέσσερα χρόνια μετά την σχετική πρόβλεψη του νομοθέτη, δεν υπάρχει ουσιαστική εξέλιξη. Η σχετική προβλεπόμενη δράση, η οποία έχει ενσωματωθεί στο ΕΣΔΔΠ που υιοθετήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση εντός του 2021, αφορά στην ανάπτυξη ενός πιλοτικού προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία, το οποίο θα αφορά 1.450 παιδιά και θα χρηματοδοτηθεί από το Ταμείο Ανάκαμψης, με χρονοδιάγραμμα υλοποίησης έως το τέλος του 2025.

3.3 Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης και συμπερίληψης στην κοινότητα

Σύμφωνα με τις παραγράφους β και γ του άρθρου 19 της Σύμβασης, για να μπορέσει το άτομο με αναπηρία, ανεξαρτήτου ηλικίας, να ζει ανεξάρτητα μέσα στην κοινότητα είναι σημαντικό να λαμβάνει υποστήριξη τόσο μέσα από μια ποικιλία εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης προς αυτό όσο και μέσω της δυνατότητας πρόσβασής του στις διαθέσιμες κοινοτικές υπηρεσίες.

Στην Ελλάδα υπάρχει ένας αριθμός δομών, προγραμμάτων και υπηρεσιών που έχει σαν στόχο να στηρίζει τα άτομα με αναπηρία προκειμένου να μπορούν να διαβιούν ανεξάρτητα και αυτόνομα. Ωστόσο, η ύπαρξη αυτών των δομών δεν σημαίνει ότι η λειτουργία τους δεν αντιμετωπίζει προβλήματα και δυσκολίες.

Ειδικότερα για τα παιδιά με αναπηρία οι διαθέσιμες δομές είναι οι ακόλουθες: τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ), τα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης για τα άτομα με αναπηρία (ΚΔΑΠ-μεΑ), και τα Διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης για παιδιά άνω των 15 ετών. Πιο αναλυτικά:

³⁷ Οι προτάσεις που κατέθεσε η ΕΣΑμεΑ στο πλαίσιο διαβούλευσης του σχεδίου νόμου «Πρόληψη και αντιμετώπιση περιστατικών κακοποίησης και παραμέλησης ανηλίκων, Πρόγραμμα "Κυψέλη" για την αναβάθμιση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών σε βρεφικούς, βρεφονηπιακούς και παιδικούς σταθμούς, διατάξεις για την προώθηση της αναδοχής και της υιοθεσίας, πρόγραμμα «Προσωπικός Βοηθός για τα Άτομα με Αναπηρία και άλλες διατάξεις» είναι διαθέσιμες στο: <http://www.esamea.gr/our-actions/parliament/5348-epikairopoiimeno-ypomnima-tis-e-s-a-mea-me-tis-protaseis-sxolia-tis-epi-toy-sxedioy-nomoy-prolipsi-kai-antimetopisi-peristatikon-kakopoiisis-kai-paramelisis-anilikon-prosopikos-boithos-gia-ta-toma-me-anapiria-kai-alles-diataxeis>

*Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠΑμεΑ)*³⁸

Τα ΚΔΑΠΑμεΑ είναι μια δομή που συνεισφέρει στην ανεξάρτητη διαβίωση των ατόμων με αναπηρία. Ο στόχος τους είναι η δημιουργική απασχόληση των παιδιών και νέων με αναπηρία (π.χ. νοητική ή κινητική), που θα συμβάλει στην κοινωνική τους ένταξη, στη στήριξη των οικογενειών τους και στην αποφυγή της ιδρυματοποίησης.

Σε συνέχεια της ψήφισης του ν. 4756/2020³⁹ και ειδικότερα του άρθρου 2 που ρυθμίζει το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠΑμεΑ, την άνοιξη του 2021 δημοσιεύθηκε η ΚΥΑ που εξειδικεύει το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠΑμεΑ.⁴⁰ Στο πλαίσιο διαμόρφωσης της ΚΥΑ για τα ΚΔΑΠΑμεΑ, η ΕΣΑμεΑ απέστειλε τις προτάσεις της επισημαίνοντας τα σημεία εκείνα που θα πρέπει να εμπεριέχονται στη ΚΥΑ. Ενδεικτικά, μερικές από τις προτάσεις της ΕΣΑμεΑ εστίαζαν στα ακόλουθα: α) στη βελτίωση της προσβασιμότητας των υποδομών των ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ ούτως ώστε να μην υπάρχουν ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ δυο ταχυτήτων ως προς την προσβασιμότητα των εγκαταστάσεων τους, β) στη προώθηση της ανεξάρτητης διαβίωσης των ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία και στο δικαίωμα των ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία που διαβιούν σε δομές κλειστής περίθαλψης ή σε ΣΥΔ να μπορούν να εγγραφούν και στα ΚΔΑΠΑμεΑ, γ) στη πρόβλεψη ύπαρξης ΚΔΑΠΑμεΑ για παιδιά και ΚΔΑΠΑμεΑ για ενήλικους/ες, δ) στη διασφάλιση ότι όλες οι γνωματεύσεις πιστοποίησης αναπηρίας που είναι σε ισχύ θα γίνονται δεκτές για την εγγραφή ανηλίκων και ενηλίκων με αναπηρία στα ΚΔΑΠ και ΚΔΑΠΑμεΑ, ε) στη συμπερίληψη της «αναπτυξιακής αναπηρίας» για τους/τις ωφελούμενους/ες των ΚΔΑΠΑμεΑ, στ) στη διασφάλιση της ανάπτυξης του συνόλου του νοητικού, μαθησιακού, συναισθηματικού και κοινωνικού δυναμικού των ανηλίκων και ενηλίκων ωφελούμενων με αναπηρία τόσο μέσω της πραγματοποίησης ομαδικών όσο και εξατομικευμένων προγραμμάτων/δραστηριοτήτων.

Ένα πρόβλημα που παραμένει ως προς τη λειτουργία των ΚΔΑΠΑμεΑ αφορά στη χρηματοδότηση τους η οποία δεν είναι σταθερή. Σύμφωνα με την *Ετήσια Έκθεση πορείας υλοποίησης του ΕΣΔ*,⁴¹ έχει διασφαλιστεί η χρηματοδότηση τους για την

³⁸ Η εν λόγω Δομή ρυθμίζεται από την Υ.Π. με αριθ. Π2β/Γ.Π.οικ. 14957/9.10.2001 (ΦΕΚ 1397 Β'/22.10.2001).

³⁹ ν. 4756/2020 «Μέτρα ενίσχυσης των εργαζομένων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, κοινωνικοασφαλιστικές διατάξεις και διατάξεις για την ενίσχυση των ανέργων» (ΦΕΚ Α 235/26.11.2020)

⁴⁰ ΚΥΑ Αριθμ. ΓΠΔΠ οικ/31930 «Προϋποθέσεις άδειας λειτουργίας και προδιαγραφές λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Ατόμων με Αναπηρία, ΚΔΑΠμεΑ» (ΦΕΚ 2240/Β/31-5-2021)

⁴¹ Βλ. σελ. 32 της *Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία*. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

περίοδο 2021-2022 και η οποία αφορά σε 6.902 ωφελούμενους με αναπηρία. Ωστόσο, η μη διασφάλιση μόνιμης χρηματοδότησης των ΚΔΑΠΑμεΑ επηρεάζει την ομαλή λειτουργία και την επαρκή τους στελέχωση.

Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ)

Τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ) απευθύνονται σε άτομα με αναπηρία, παρέχοντάς τους υπηρεσίες ημερήσιας φροντίδας και παραμονής. Οι υπηρεσίες αυτές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα δραστηριοτήτων, όπως υπηρεσίες αποκατάστασης, αυτόνομης διαβίωσης, κοινωνικοποίησης, ψυχοκοινωνικής στήριξης, συμβουλευτικής, ψυχαγωγίας και άθλησης ώστε τα παιδιά και οι ενήλικες με αναπηρία να μπορέσουν να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της καθημερινότητάς τους.

Κατά τη διάρκεια του 2021, υπήρξαν τροποποιήσεις ως προς την ίδρυση των ΚΔΗΦ και τη διαδικασία αδειοδότησης. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 48 του ν.4837/2021, πλέον και τα ΝΠΔΔ έχουν τη δυνατότητα να ιδρύουν ΚΔΗΦ. Επίσης, ύστερα από τη δημοσίευση της ΚΥΑ 58005/2021 απλοποιήθηκε η διαδικασία αδειοδότησης των ΚΔΗΦ.

Διαμερίσματα ημιαυτόνομης διαβίωσης για παιδιά άνω των 15 ετών

Η θέσπιση του προγράμματος «Ημιαυτόνομη Διαβίωση σε Διαμερίσματα των ατόμων δεκαπέντε ετών και άνω» είναι μια θετική εξέλιξη στο πλαίσιο λήψης μέτρων στο πλαίσιο των δημόσιων πολιτικών για την αποϊδρυματοποίηση. Σύμφωνα με το άρθρο 52 του ν. 4837/2021, το εν λόγω πρόγραμμα βασίζεται σε τρεις πυλώνες: α) στην επιδότηση ενοικίου όπως και την κάλυψη δαπανών σε οικοσκευές και άλλες λειτουργικές ανάγκες, β) στην παροχή υπηρεσιών καθημερινής φροντίδας, ψυχοκοινωνικής στήριξης και διασύνδεσης με συμπληρωματικές κοινωνικές παροχές και υπηρεσίες, και γ) στην παροχή υπηρεσίες ενδυνάμωσης, ενίσχυσης δεξιοτήτων και επαγγελματικής καθοδήγησης των ωφελούμενων του προγράμματος, όπως ανάπτυξη δεξιοτήτων, εργασιακή συμβουλευτική κ.λπ. Ειδικότερα, σε ότι αφορά τους/τις ωφελούμενους/ες του προγράμματος, αυτοί/ές πρέπει να είναι άτομα ηλικίας δεκαπέντε ετών και άνω (15+) συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με αναπηρία και να είναι εγγεγραμμένα στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων και τα οποία διαβιούν σε δημόσιες ή ιδιωτικές Μονάδες Παιδικής Προστασίας και Φροντίδας, καθώς και ανήλικοι που παραμένουν προσωρινώς, κατόπιν σχετικής εισαγγελικής εντολής, για λόγους προστασίας, σε νοσηλευτική μονάδα.

4 ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΔΕΣΜΕΥΣΕΙΣ, ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΣΤΟ ΠΕΔΙΟ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

Από το 2019, χρονιά κατά την οποία το ελληνικό κράτος εξετάστηκε από την Επιτροπή των ΗΕ, μέχρι και σήμερα, έχουν προκύψει συγκεκριμένες δεσμεύσεις για τη χώρα, οι οποίες αφορούν:

- την εφαρμογή των Τελικών Παρατηρήσεων της Επιτροπής των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες,
- την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, η εκπόνηση του οποίου ολοκληρώθηκε το 2020,
- την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023, που υιοθετήθηκε το 2021
- την υλοποίηση των δράσεων που περιλαμβάνονται στα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022.

Το περιεχόμενο των συγκεκριμένων δεσμεύσεων προς την χώρα έχει απεικονιστεί στον Πίνακα που ακολουθεί. Πιο συγκεκριμένα, οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής (πρώτη στήλη) συσχετίζονται με τους στόχους του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία (δεύτερη στήλη) και με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα δικαιώματα του Παιδιού (τρίτη στήλη), ενώ στην τέταρτη και Πέμπτη στήλη του πίνακα αποτυπώνεται η αντιστοιχία τους με τα Ετήσια Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022, όπως αυτά έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης.

Πίνακας 2. Αντιστοίχιση των συστάσεων της Επιτροπής των Η.Ε. με τους στόχους και δράσεις του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία και το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Συστάσεις Επιτροπής CRPD	Στόχοι και Δράσεις στο Εθνικό Σχέδιο για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία	Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023 ⁴²	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2021) ⁴³	Ετήσιο Σχέδιο Δράσης Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (2022) ⁴⁴
Αποϊδρυματοποίηση παιδιών	<p>Στόχος 10: Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας</p> <p>Υποστόχος 1 - Θέτουμε την αποϊδρυματοποίηση παιδιών και νέων ως κεντρικό άξονα της μεταρρύθμισης του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας</p>	<p>Άξονας 6: Προστασία της οικογένειας και των παιδιών στην κοινότητα – αποϊδρυματοποίηση</p> <p>Στόχος 6.2. Στρατηγική για την αποϊδρυματοποίηση</p> <p>Στόχος 6.3. Θεσμός «Προσωπικού Βοηθού»</p>	<p>Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία</p> <p>Υποστόχος 6.5 - Ανεξάρτητη διαβίωση (περιλαμβάνεται δράση που επικεντρώνεται στην αποϊδρυματοποίηση ανηλίκων)</p>	<p>Στόχος 8: Βελτίωση ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία</p> <p>Υποστόχος 8.10 - Κλείνουμε σταδιακά τις ιδρυματικές δομές κλειστής φροντίδας</p>
Αναδοχή και υιοθεσία παιδιών με αναπηρία	<p>Στόχος 10: Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας</p> <p>Υποστόχος 1 - Θέτουμε την αποϊδρυματοποίηση παιδιών και νέων ως κεντρικό άξονα της μεταρρύθμισης του εθνικού</p>	<p>Άξονας 6: Προστασία της οικογένειας και των παιδιών στην κοινότητα – αποϊδρυματοποίηση</p> <p>Στόχος 6.1. Εφαρμογή του ν. 4538/2018</p>	<p>Στόχος 6: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία</p> <p>Υποστόχος 6.4 - Παιδιά με αναπηρία και στήριξη της οικογένειας</p>	<p>Στόχος 8: Βελτίωση ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία</p> <p>Υποστόχος 8.7 - Πρόγραμμα επαγγελματικής αναδοχής για παιδιά με αναπηρία (67% και άνω)</p>

⁴² Το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού είναι διαθέσιμο στο:

https://www.ministryofjustice.gr/wp-content/uploads/2021/12/National_Action_Plan_for_the_Rights_of_the_Child.pdf

⁴³ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για το έτος 2021 είναι διαθέσιμο στο:

https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/12/yp_ergasias_2022.pdf

⁴⁴ Το Ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για το έτος 2021 είναι διαθέσιμο στο:

<https://www.government.gov.gr/wp-content/uploads/2021/03/Υπουργείο-Εργασίας-και-Κοινωνικών-Υποθέσεων.pdf>

	συστήματος παιδικής προστασίας			
<i>Έγκαιρη παρέμβαση</i>	<p>Στόχος 10. Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας</p> <p>Υποστόχος 2 - Θεσμοθετούμε πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών</p>	<p>Άξονας 6: Προστασία της οικογένειας και των παιδιών στην κοινότητα – αποϊδρυματοποίηση</p> <p>Στόχος 6.5. Πρώιμη παρέμβαση για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών</p>	-	<p>Στόχος 8: Βελτίωση Ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία</p> <p>Υποστόχος 8.8 – Θεσμοθετούμε πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών</p>
<i>Διαθεσιμότητα υπηρεσιών υποστήριξης ανεξάρτητης διαβίωσης και ένταξης στην κοινότητα</i>	<p>Στόχος 10. Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας</p> <p>Υποστόχος 3 - Εξασφαλίζουμε μία σταθερή βάση υπηρεσιών υποστήριξης των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους</p>	-	-	-

4.1 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία

Πιο αναλυτικά:

Στόχος 10: Παιδιά με αναπηρία και Στήριξη της Οικογένειας

- Θέτουμε την αποϊδρυματοποίηση παιδιών και νέων ως κεντρικό άξονα της μεταρρύθμισης του εθνικού συστήματος παιδικής προστασίας
 - Ενεργοποιήσαμε τις διαδικασίες – για πρώτη φορά από το 2018 – και υλοποιούμε άμεσα και αποτελεσματικά το θεσμικό πλαίσιο για την υιοθεσία και την αναδοχή με εγγυήσεις διαφάνειας.
 - Επικαιροποιούμε τη βάση δεδομένων παιδιών με αναπηρία που διαβιούν σε κλειστού τύπου δομές.
Χρονοδιάγραμμα: Έως τον Μάρτιο 2021
 - Προβλέπουμε τη σύνταξη εξατομικευμένου σχεδίου για κάθε παιδί με αναπηρία που διαβιεί σε ίδρυμα.
Χρονοδιάγραμμα: Έως τον Οκτώβριο 2021
 - Θεσπίζουμε το κανονιστικό πλαίσιο για την αναστολή νέων εισαγωγών σε ιδρύματα.
Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2021

- Αναπτύσσουμε μηχανισμό υποστήριξης οικογενειών με τη δημιουργία ομάδων κινητής παρέμβασης σε κάθε Κέντρο Κοινότητας/Κοινωνική υπηρεσία των Δήμων σε συνεργασία με τις κοινωνικές υπηρεσίες των τοπικών αρχών (ΟΤΑ).
Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2022
- Εξασφαλίζουμε επαρκές και εκπαιδευμένο προσωπικό στις δομές και εργαλειοθήκη κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων.
Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2022
- Αναπτύσσουμε πρόγραμμα αποϊδρυματοποίησης για κάθε Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας.
Χρονοδιάγραμμα: Εντός του 2024
Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Αν και ο θεσμός της αναδοχής και της υιοθεσίας έχει θεσμοθετηθεί από το 2018, η υλοποίηση του παρουσίασε σημαντική καθυστέρηση. Μεταξύ 2020-2021 παρατηρήθηκε έντονη κινητικότητα σε ότι αφορά σχετικά με την υλοποίηση του θεσμού. Ειδικότερα, εντός του 2021 έλαβαν χώρα σημαντικές εξελίξεις ως προς το θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο καθώς και δράσεις ευαισθητοποίησης και ενημέρωσης της κοινωνίας για το περιεχόμενο του εν λόγω θεσμού. Επιπλέον, όπως προβλεπόταν και στο ΕΣΔ, κατά τη διάρκεια του 2021 καταρτίστηκαν Ατομικά Σχέδια Οικογενειακής Αποκατάστασης (ΑΣΟΑ) των ανηλίκων που ήταν ήδη εγγεγραμμένα στο Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων, μια διαδικασία η οποία θα συνεχιστεί από εδώ και στο εξής για κάθε παιδί που εισάγεται σε μονάδα παιδικής προστασίας.⁴⁵

Ωστόσο, παρά τις εξελίξεις που πραγματοποιήθηκαν για την υλοποίηση του θεσμού της υιοθεσίας και αναδοχής, καθυστερήσεις παρατηρούνται ως προς την υλοποίηση της επαγγελματικής αναδοχής, που είναι ένα είδος αναδοχής που προβλεπόταν στον ν. 4538/2018, ο οποίος και θα μπορούσε να θεωρηθεί ως ένας σημαντικός θεσμός για την αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία.⁴⁶ Επιπλέον, αν και στα στατιστικά δελτία που δημοσιεύονται στο από το πληροφοριακό σύστημα του Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων σχετικά με την πορεία υλοποίησης του θεσμού της αναδοχής και υιοθεσίας, αυτό που παρατηρήσαμε τόσο στα στατιστικά δελτία που δημοσιεύθηκαν για το 2021 όσο και για τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2022 δεν υπήρχε

⁴⁵ Βλ. σ. 29 της Ετήσιας Έκθεσης Πορείας Υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη ηλεκτρονικά στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

⁴⁶ Βλ. σ. 67 στο ΕΣΑμεΑ (2019). Ανθρώπινα Δικαιώματα και Άτομα με Αναπηρία. Εναλλακτική Έκθεση – Ελλάδα 2019 (τελική έκδοση) και απαντήσεις στον Κατάλογο Θεμάτων και Συστάσεις. Διαθέσιμη στο: https://www.esamea.gr/component/cck/?task=download&collection=article_filegroup&xi=o&file=article_file&id=4446

πληροφόρηση για το πόσοι/ες από αυτούς/ες τους/τις ανήλικους/ες ήταν άτομα με αναπηρία.⁴⁷ Μια έλλειψη που είναι σημαντική δεδομένου ότι το θεσμικό πλαίσιο της αναδοχής και υιοθεσίας αφορά και τα παιδιά με αναπηρία και έχει σαν στόχο να συμβάλλει στην αποϊδρυματοποίηση των παιδιών με αναπηρία.

2. Θεσμοθετούμε πρόγραμμα Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών

- Δημιουργούμε και εφαρμόζουμε σύγχρονο και αποτελεσματικό θεσμικό πλαίσιο για το πρόγραμμα πρώιμης παρέμβασης (Early Childhood Intervention), μετά από δημόσια διαβούλευση και εμπειριστατωμένη μελέτη.

Χρονοδιάγραμμα:

Έως τον Μάρτιο 2021: Θέσπιση νομοθετικού πλαισίου

Έως τον Οκτώβριο 2021: Σχεδιασμός προγράμματος υλοποίησης και εφαρμογή

Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Εμπλεκόμενοι φορείς: Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων, Υπουργείο Υγείας

Το Σεπτέμβριο του 2021 ψηφίστηκε ο ν.4837 μέσω του οποίου θέσπιστηκε το πρόγραμμα «Κυψέλη» που περιλαμβάνει προβλέψεις με στόχο την αναμόρφωση της λειτουργίας των βρεφονηπιακών σταθμών και την εισαγωγή μηχανισμού πρώιμης ανίχνευσης νοητικών δυσκολιών, με σκοπό τη διάγνωση και την πρώιμη παρέμβαση. Ωστόσο, σε ότι αφορά το σχεδιασμό του προγράμματος υλοποίησης και εφαρμογής του προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης μέχρι και τα μέσα Δεκεμβρίου του 2022 ήταν ακόμη σε εκκρεμότητα.

Θετική εξέλιξη στο πλαίσιο υλοποίησης του προγράμματος της πρώιμης παρέμβασης, ωστόσο, αποτελεί η θέσπιση του πιλοτικού προγράμματος Πρώιμης Παρέμβασης για παιδιά ηλικίας 0-6 στα τέλη Νοεμβρίου του 2022 με το ν.4997 που αφορά, σύμφωνα με την παρ. 1 του άρθρου 51, παιδιά με «αναπηρία ή αναπτυξιακή καθυστέρηση ή διαταραχή ή με αυξημένη πιθανότητα εμφάνισής αυτών, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται, ιδίως, διαταραχές αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ), σύνδρομο Down, νοητική αναπηρία, προβλήματα ακοής ή όρασης, διαταραχές λόγου ή ομιλίας και κινητικές δυσκολίες, καθώς και τις οικογένειές τους, για τη διασφάλιση και ενίσχυση της ανάπτυξης του παιδιού και την υποστήριξη της οικογένειας, την προώθηση της κοινωνικής ένταξης του παιδιού και της οικογένειας και την αποφυγή

⁴⁷ Βλ. Πίνακα 3 στη σ. 26 του παρόντος αρχείου για τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν το 2022 και Πίνακα 10 στη σ. 80 της Ετήσιας Έκθεσης του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ για το 2021 για τα στατιστικά στοιχεία που αφορούν το 2021. Η Ετήσια Έκθεση του Παρατηρητηρίου Θεμάτων Αναπηρίας της ΕΣΑμεΑ είναι διαθέσιμη στο:

<https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/632/9c1/739/6329c1739d9dc741766847.pdf>

της περιθωριοποίησής τους». Σύμφωνα με την παρ. 8 του άρθρου 51 του ν.4997, το πιλοτικό πρόγραμμα θα ξεκινήσει την υλοποίηση του εντός του 2023 σε επιλεγμένες περιοχές της χώρας και η διάρκειά του θα προσδιοριστεί από το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0».

3. Εξασφαλίζουμε μία σταθερή βάση υπηρεσιών υποστήριξης των παιδιών με αναπηρία και των οικογενειών τους
 - Χαρτογραφούμε για πρώτη φορά τις υφιστάμενες υπηρεσίες εξειδικευμένης υποστήριξης για παιδιά με αναπηρία.
 - Ενισχύουμε τη λειτουργία των Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών με Αναπηρία (ΚΔΑΠ-ΜΕΑ) μέσω προγραμμάτων έκφρασης και ψυχαγωγίας, άσκησης λόγου, ενίσχυσης των δεξιοτήτων τους και εκπαίδευσης-ενημέρωσης του οικογενειακού τους περιβάλλοντος.
 - Υιοθετούμε νέο κανονιστικό πλαίσιο για τα ΚΔΑΠ-ΜΕΑ.
Χρονοδιάγραμμα: Έως τον Δεκέμβριο 2020
Υπεύθυνος φορέας: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

Το Δεκέμβριο του 2020, ύστερα από τη ψήφιση του ν. 4756, άλλαξε το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠ-μεΑ. Για παράδειγμα, αν και αρχικά τα ΚΔΑΠ-μεΑ απευθύνονταν μόνο σε παιδιά και νέους με αναπηρία, ύστερα από τη ψήφιση του ν.4756 πλέον απευθύνονται και σε ενήλικες με αναπηρία ή χρόνια πάθηση. Εκτός από τις αλλαγές που επήλθαν σε ότι αφορά στο σε ποιους απευθύνονται τα ΚΔΑΠ-μεΑ, σημαντικές αλλαγές επήλθαν και σε ότι αφορά τις προδιαγραφές ίδρυσης των ΚΔΑΠ-μεΑ όπως και της διασφάλισης της προσβασιμότητας στα άτομα με αναπηρία τόσο για τους/τις ωφελούμενους/ες που απασχολούνται δημιουργικά σε αυτές τις δομές όσο και για τους γονείς και κηδεμόνες αυτών καθώς και των εργαζομένων σε αυτά. Μάλιστα, σε ότι αφορά το πλαίσιο λειτουργίας των ΚΔΑΠ-μεΑ, ο ν.4756 εξειδικεύτηκε περαιτέρω με την έκδοση της ΚΥΑ ΓΠΔ11 οικ/31930.⁴⁸

Η διασφάλιση της σταθερής χρηματοδότησης των ΚΔΑΠ-μεΑ εξακολουθεί να παραμένει ένα σημαντικό πρόβλημα σε ότι αφορά τη λειτουργία αυτών των δομών λόγω του ότι η χρηματοδότηση τους προέρχεται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο μέσω του προγράμματος «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής» και όχι από τον κρατικό προϋπολογισμό. Συνεπώς, μπορεί για την περίοδο 2021-2022 να διασφαλίστηκε η χρηματοδότηση για τους 6.902

⁴⁸ ΚΥΑ Αριθμ. ΓΠΔ11 οικ/31930 «Προϋποθέσεις άδειας λειτουργίας και προδιαγραφές λειτουργίας Κέντρων Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών και Ατόμων με Αναπηρία, ΚΔΑΠμεΑ» (ΦΕΚ 2240/Β/31-5-2021)

ωφελούμενους των ΚΔΑΠ-μεΑ,⁴⁹ παρ' όλα αυτά η μη διασφάλιση μόνιμης χρηματοδότησης τους επηρεάζει την ομαλή λειτουργία και επαρκή στελέχωση τους.

4. Αναπτύσσουμε τα Κέντρα Δημέρευσης και Ημερήσιας Φροντίδας (ΚΔΗΦ) ως σημαντικούς πυλώνες για την αποθεραπεία, την αποκατάσταση και την κοινωνική ένταξη παιδιών και ενηλίκων με αναπηρία. Τα ΚΔΗΦ ανέρχονται περίπου σε 70 σε όλη την επικράτεια και ωφελούμενοι είναι κυρίως ενήλικα άτομα με αναπηρία αλλά και παιδιά με αναπηρία, για τα οποία υλοποιούνται προγράμματα πρώιμης παρέμβασης, κυρίως για τις ηλικίες 0-6 ετών.
 - Αποτυπώνουμε τις υφιστάμενες υπηρεσίες και ενισχύουμε τη λειτουργία τους.
 - Απλοποιούμε τις διαδικασίες ίδρυσης και λειτουργίας τους.
 - Εκδίδουμε Τεχνικές Οδηγίες για το κτηριολογικό πρόγραμμα των συγκεκριμένων δομών με έμφαση στην προσβασιμότητα.

Χρονοδιάγραμμα: Έως τον Απρίλιο 2022

Υπεύθυνοι φορείς: Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας – Γενική Γραμματεία Χωρικού Σχεδιασμού και Αστικού Περιβάλλοντος

Σε ότι αφορά τα ΚΔΗΦ, κατά τη διάρκεια του 2021 δημοσιεύθηκε η ΚΥΑ 58005/2021 με την οποία και απλοποιήθηκε η διαδικασία ίδρυσης και λειτουργίας των ΚΔΗΦ, ενώ ένα χρόνο νωρίτερα (Νοέμβριος 2020) εκδόθηκε ΚΥΑ σύμφωνα με την οποία επιτρέπεται η λειτουργία πισίνας στα ΚΔΗΦ για θεραπευτικούς λόγους. Επιπλέον, σύμφωνα με το άρθρο 48 του ν.4837/2021 τα Νομικά Πρόσωπα Δημοσίου Δικαίου μπορούν πλέον να ιδρύσουν ΚΔΗΦ. Σε αντίθεση με τη χρηματοδότηση των ΚΔΑΠ-μεΑ, η χρηματοδότηση των οποίων προέρχεται κυρίως από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο μέσω του προγράμματος «Εναρμόνιση Οικογενειακής και Επαγγελματικής Ζωής» και όχι από τον κρατικό προϋπολογισμό, η χρηματοδότηση των ΚΔΗΦ διασφαλίστηκε από τον προϋπολογισμό του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων μέσω του ΕΟΠΥΥ και εναλλακτικά μέσα από τη νέα προγραμματική περίοδο του ΕΣΠΑ 2021-2027.⁵⁰

4.2 Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

Στα μέσα Ιουνίου του 2021, ο Εθνικός Μηχανισμός Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού υιοθέτησε το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού 2021-2023 το οποίο αποτελείται από επτά άξονες υψηλής προτεραιότητας.⁵¹ Ο **άξονας 6**

⁴⁹ Βλ. σ. 32 της Ετήσιας Έκθεσης πορείας υλοποίησης Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Διαθέσιμη στο: <https://amea.gov.gr/action-report>

⁵⁰ Ο.π. σ. 31-32.

⁵¹ Το Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού εκπονήθηκε από τον Εθνικό Μηχανισμό Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού

επικεντρώνεται στην **προστασία της οικογένειας και των παιδιών στην κοινότητα και την αποϊδρυματοποίηση** περιλαμβάνοντας δράσεις που αφορούν α) την **εφαρμογή του ν.4538/2018** σχετικά με την **υιοθεσία και την αναδοχή**, β) τη **στρατηγική για την αποϊδρυματοποίηση**, γ) την **υπηρεσία «προσωπικού βοηθού»**, δ) τη **δημιουργία ενός συστήματος-μηχανισμού αναφοράς και προστασίας των περιστατικών παιδικής κακοποίησης και βίας** και ενδυνάμωση της οικογένειας που σχετίζεται με το πλαίσιο της πρωτοβουλίας «Εγγύηση για το Παιδί – Child Guarantee», και ε) την **πρώιμη παρέμβαση για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών**. Όλες οι δράσεις που έχουν συμπεριληφθεί στο Σχέδιο Δράσης για το Παιδί 2021-2023 είναι δράσεις που έχουν συμπεριληφθεί και στο ΕΣΔ.

4.3 Σχέδια Δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022

Οι δράσεις που προβλέπονταν στο ΕΣΔ και ειδικότερα του στόχου 10 που εστιάζει στα παιδιά με αναπηρία ενσωματώθηκαν στα ετήσια σχέδια δράσης του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων για τα έτη 2021 και 2022. Ειδικότερα, για το έτος 2021 οι δράσεις που είχαν συμπεριληφθεί στο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου και αφορούσαν τα παιδιά με αναπηρία βρίσκονται στους **υπο-στόχους 6.4** «Παιδιά με αναπηρία και στήριξη της οικογένειας» και **6.5** «Ανεξάρτητη διαβίωση» του **Στόχου 6 «Βελτίωση ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία»**, ενώ για το έτος 2022, οι δράσεις που προβλέπονταν στο ετήσιο Σχέδιο Δράσης του Υπουργείου εστίαζαν στο πρόγραμμα επαγγελματικής αναδοχής για παιδιά με αναπηρία (67% και άνω) (**υποστόχος 8.7**), στη θεσμοθέτηση του προγράμματος πρώιμης παρέμβασης για παιδιά με αναπηρία 0-6 ετών (**υποστόχος 8.8**) και το σταδιακό κλείσιμο των ιδρυματικών δομών κλειστής φροντίδας (**υποστόχος 8.10**) του **Στόχου 8 «Βελτίωση της ποιότητας ζωής των ατόμων με αναπηρία»**.

όπου, σύμφωνα με το ν.4499/2017 μέσω του οποίου ιδρύθηκε ο εν λόγω μηχανισμός, μια από τις αρμοδιότητες του είναι και η εκπόνηση Εθνικών Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι κατά την ανοιχτή διαβούλευση του σχεδίου νόμου «Νομική Αναγνώριση της Ταυτότητας Φύλου-Εθνικός Μηχανισμός Παρακολούθησης και Αξιολόγησης του Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού» που έλαβε χώρα το 2017, η ΕΣΑμεΑ είχε ζητήσει να να οριστεί και δικός της εκπρόσωπος στον Εθνικό Μηχανισμό, προκειμένου να διασφαλιστεί η οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στις δράσεις για το παιδί, το συγκεκριμένο αίτημα δεν ικανοποιήθηκε. Επιπλέον, αν και ο νόμος ορίζει την υποχρέωση διαβούλευσης με την κοινωνία των πολιτών κατά τη διαμόρφωση των Σχεδίων Δράσης όπως και τη μεριμνά για τη συμμετοχή των παιδιών στη διαδικασία της διαβούλευσης, κατά την ανάπτυξη Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού αφενός δεν πραγματοποιήθηκαν ανάλογες διαδικασίες διαβούλευσης, αφετέρου δεν κλήθηκε η ΕΣΑμεΑ, σύμφωνα με το άρθρο 12 του νόμου, να συμμετάσχει σε κάποια σχετική συνεδρίαση του Εθνικού Μηχανισμού.

5 ΚΕΝΑ ΚΑΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟ: ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ, ΟΡΙΖΟΝΤΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΕΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΣΥΣΤΑΣΕΩΝ

Οι πολιτικές που αφορούν το δικαίωμα των παιδιών με αναπηρία να διαβιούν στην κοινότητα και η προστασία της οικογένειας είναι αναγκαίο να ευθυγραμμιστούν απόλυτα με το υφιστάμενο πλαίσιο για την αναπηρία. Πιο συγκεκριμένα, το Υπουργείο οφείλει να λάβει υπόψη στον πολιτικό του σχεδιασμό Σύνταγμα της χώρας, το σύνολο των Άρθρων της Σύμβασης, και ειδικότερα τις απαιτήσεις των Άρθρων 7 και 19 της Σύμβασης, την Agenda 2030 για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη, για την εφαρμογή της οποίας η χώρα μας έχει δεσμευτεί, τον Ευρωπαϊκό Πυλώνα Κοινωνικών Δικαιωμάτων και ιδιαίτερα την αρχή 17 «Ένταξη ατόμων με αναπηρία» και την αρχή 11 «Φροντίδα και υποστήριξη των παιδιών», την Ευρωπαϊκή Στρατηγική για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία 2021-2030, την Εγγύηση για το Παιδί (Child's Guarantee) κ.λπ.⁵²

Λαμβάνοντας υπόψη όλα τα παραπάνω, καθώς και την παρ. 1 του άρθρου 60 του ν. 4488/2017, απαιτείται η οριζόντια ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας σε κάθε νομοθετική πρωτοβουλία, διαδικασία, δράση, μέτρο και πρόγραμμα, με στόχο τη διασφάλιση των δικαιωμάτων των κρατούμενων με αναπηρία.

5.1 Ειδικές Συστάσεις

Ειδικότερα, λαμβάνοντας υπόψη την υφιστάμενη κατάσταση των παιδιών με αναπηρία και την προστασία της οικογένειας η οποία και αποτυπώθηκε στην ενότητα 3 του παρόντος κειμένου καθώς και τις ισχύουσες διεθνείς και εθνικές δεσμεύσεις του ελληνικού κράτους και τη μέχρι σήμερα πορεία υλοποίησης αυτών, η ΕΣΑμεΑ και το «Παρατηρητήριο» προτείνουν τα εξής:

- Να καταρτιστεί Εθνική Στρατηγική για την Αποϊδρυματοποίηση με σκοπό τη σταδιακή κατάργηση όλων των δομών ιδρυματικού τύπου.
- Να αναπτυχθεί ένας μηχανισμός για την παρακολούθηση, τη συλλογή στοιχείων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών αποϊδρυματοποίησης.
- Να διασφαλιστεί ένα σύστημα παροχής υπηρεσιών σε επίπεδο κοινότητας, με επαρκή χρηματοδότηση για τη στελέχωση και λειτουργία των κοινωνικών υπηρεσιών.

⁵² Για μια συνοπτική παρουσίαση του πλαισίου, βλ. σσ. 7-18 του Συνοδευτικού Αρχείου.

- Να αναπτυχθούν υποστηρικτικές υπηρεσίες για την κάλυψη των εξατομικευμένων αναγκών των παιδιών με αναπηρία που διαβιούν στην οικία τους, με στόχο την πρόληψη και αποφυγή της ιδρυματοποίησης.
- Να λειτουργήσει περαιτέρω ο θεσμός της αναδοχής και υιοθεσίας για τα παιδιά με αναπηρία.
- Να θεσπιστεί πρόγραμμα επαγγελματικής αναδοχής για παιδιά με αναπηρία (67% και άνω)
- Να συμπεριληφθεί η διάσταση της αναπηρίας στα ποσοτικά δεδομένα που εξάγονται από το Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων και αφορούν την υιοθεσία και αναδοχή.
- Να αναπτυχθεί περαιτέρω το πληροφοριακό σύστημα του Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων προκειμένου να εξάγονται στοιχεία όπως ο αριθμός των παιδιών ανά κατηγορία αναπηρίας.
- Να λειτουργήσει το πρόγραμμα της πρώιμης διάγνωσης των παιδιών με αναπηρία 0-6 όπως και να συσταθούν δωρεάν δημόσιες υπηρεσίες για την πρώιμη παρέμβαση.

5.2 Οριζόντιες Συστάσεις

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό ζήτημα οριζόντιου ενδιαφέροντος, το οποίο συνδέεται με την εφαρμογή μιας ενιαίας και ολοκληρωμένης στρατηγικής για την εξάλειψη των διακρίσεων εις βάρος των ατόμων με αναπηρία στη χώρα, αφορά στη χρήση της γλώσσας, και ειδικότερα στην ορολογία που χρησιμοποιείται στον επίσημο δημόσιο λόγο για την αναπηρία. Το ζήτημα αυτό αφορά στο σύνολο των πολιτικών και στην παραγωγή λόγου, προφορικού και γραπτού, των κρατικών φορέων καθώς και στη νομοπαραγωγική διαδικασία. Η χρήση λανθασμένης γλώσσας βασίζεται στην πολύχρονη επικράτηση του ιατροκεντρικού μοντέλου που προσεγγίζει την αναπηρία ως ασθένεια που χρήζει θεραπείας.

Προκειμένου να εμπεδωθεί η αλλαγή παραδείγματος και η μετάβαση στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας, η ορθή χρήση της γλώσσας αποτελεί προϋπόθεση προς την κατεύθυνση αυτή, καθώς η γλώσσα αυτή καθ' αυτή αποτελεί κύριο διαμορφωτή της κουλτούρας και των κυρίαρχων στάσεων και αντιλήψεων.

Στο πλαίσιο της δικαιωματικής προσέγγισης της αναπηρίας, η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία πρέπει να είναι μια γλώσσα συμπεριληπτική (inclusive language), που δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες από εμπεδωμένα στερεότυπα και προκαταλήψεις.

Για το λόγο αυτό είναι αναγκαίο να εξαλειφθεί από τη νομοθεσία και γενικότερα από τον γραπτό και τον προφορικό δημόσιο λόγο, η απαρχαιωμένη και μη συμβατή με τη δικαιωματική προσέγγιση ορολογία.

Ως Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας εργαζόμαστε ήδη συστηματικά στο πεδίο της ορθής χρήσης της γλώσσας στη βάση της δικαιωματικής προσέγγισης. Με στόχο να διευκολύνουμε το έργο σας, στο **Παράρτημα II**⁵³ παρουσιάζουμε τις βασικές αρχές της συμπεριληπτικής γλώσσας και συστάσεις ενδεδειγμένης ορολογίας όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία τόσο στον προφορικό όσο και στον γραπτό λόγο. Το εν λόγω κείμενο βασίστηκε στις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (Disability-inclusive language guidelines) που δημοσιεύτηκαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (Disability Inclusion Strategy).⁵⁴

Ως οριζόντιο μέτρο που θα διευκολύνει σημαντικά την ορθή υλοποίηση των δεσμεύσεων, προτείνεται η εκπαίδευση όλων των στελεχών της δημόσιας διοίκησης αλλά και των εποπτευόμενων φορέων των υπουργείων, στη δικαιωματική προσέγγιση της αναπηρίας και στην ορθή/βέλτιστη εξυπηρέτηση των ατόμων με αναπηρία. Στην επίτευξη αυτού του σκοπού μπορεί να συνδράμει αποτελεσματικά το Ινστιτούτο της ΕΣΑμεΑ (IN-ΕΣΑμεΑ), το οποίο κατέχει την απαραίτητη τεχνογνωσία και το εξειδικευμένο προσωπικό για την παροχή ολοκληρωμένης εκπαίδευσης στα ζητήματα της αναπηρίας.

Τέλος, με δεδομένη την κατευθυντήρια αρχή της Σύμβασης, «Τίποτα για εμάς χωρίς εμάς», όπως αυτή ορίζεται στο Άρθρο 4.3 και αποσαφηνίζεται περαιτέρω στο Γενικό Σχόλιο 7 της Επιτροπής,⁵⁵ απαιτείται από κάθε φορέα άσκησης δημόσιας πολιτικής η συνεχής διαβούλευση και συνεργασία με τα ίδια τα άτομα με αναπηρία, προκειμένου αυτά να συμμετέχουν τόσο στη διαμόρφωση και παραγωγή των πολιτικών που τους αφορούν, όσο και στην παρακολούθηση της υλοποίησής τους. Μέσω της συνεχούς διαβούλευσης με τις αντιπροσωπευτικές οργανώσεις του αναπηρικού κινήματος, και ιδιαίτερα με την τρίτοβάθμια οργάνωσή τους, την ΕΣΑμεΑ, μπορεί να διασφαλιστεί η συμπερίληψη των

⁵³ Βλ. σσ. 49-51 του παρόντος αρχείου.

⁵⁴ United Nations (2019). *Disability-inclusive language guidelines*. Available at: <https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

⁵⁵ UN CRPD Committee (2018). General Comment 7: on the participation of persons with disabilities, including children with disabilities, through their representative organizations, in the implementation and monitoring of the Convention. Διαθέσιμο στο: <https://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkGid%02fPPRiCAqhKb7yhsnbHatvuFkZ%02bt93Y3D%02baa2rjFYzWLBuovA%02bBr7QovZhbuyqzjDNoplweYl46WXRjJl6aB3Mx4y%02fspT%02bQrY5K2mKse5zjo%02bfvBDVu%02b42R9iKip>

αναγκών των ατόμων με αναπηρία στο σύνολο των πολιτικών που τους αφορούν.

Κλείνοντας, θα θέλαμε να επισημαίνουμε ότι επιδίωξη της ΕΣΑμεΑ και του «Παρατηρητηρίου» είναι η σταθερή συνεργασία με το Υπουργείο σας προκειμένου να συμβάλλουμε στο μέγιστο των δυνατοτήτων μας, στην ορθή υλοποίηση των προτεινόμενων μέτρων και πολιτικών, με γνώμονα πάντα την ανεμπόδιστη άσκηση και απόλαυση των δικαιωμάτων των πολιτών με αναπηρία και χρόνιες παθήσεις που εκπροσωπούμε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΆΡΘΡΩΝ 7 «ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΑΝΑΠΗΡΙΑ» & 19 «ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΗ ΔΙΑΒΙΩΣΗ ΚΑΙ ΈΝΤΑΞΗ ΣΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ»

Άρθρο 7 Παιδιά με αναπηρία

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη λαμβάνουν όλα τα απαιτούμενα μέτρα, προκειμένου να διασφαλίζουν την πλήρη απόλαυση, από τα παιδιά με αναπηρίες, όλων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών, σε ίση βάση με τα υπόλοιπα παιδιά.
2. Σε όλες τις ενέργειες που αφορούν τα παιδιά με αναπηρίες, το συμφέρον του παιδιού είναι πρωταρχικής σημασίας.
3. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη διασφαλίζουν ότι τα παιδιά με αναπηρίες έχουν το δικαίωμα να εκφράζουν τις απόψεις τους ελεύθερα, σχετικά με όλα τα θέματα που έχουν επιπτώσεις σε αυτά και ότι στις απόψεις τους δίδεται η οφειλόμενη βαρύτητα, σύμφωνα με την ηλικία και την ωριμότητα τους, σε ίση βάση με τα υπόλοιπα παιδιά και ότι τους παρέχεται βοήθεια σε σχέση με την αναπηρία τους και κατάλληλη για την ηλικία τους, ώστε να υλοποιήσουν αυτό το δικαίωμα.

Το άρθρο 7 της Σύμβασης εστιάζει τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία. Ομοίως με το άρθρο 6 της Σύμβασης που επικεντρώνεται στις γυναίκες με αναπηρία, ο λόγος που επιλέχθηκε να υπάρχει ένα ξεχωριστό άρθρο για τα παιδιά με αναπηρία σχετίζεται με τις διακρίσεις και τα εμπόδια που υφίστανται τα παιδιά στην καθημερινή τους ζωή. Το άρθρο 7 αποτελείται από τρεις παραγράφους.

Το περιεχόμενο της πρώτης παραγράφου εστιάζει στα δικαιώματα των παιδιών με αναπηρία τονίζοντας ότι τα κράτη μέλη της Σύμβασης οφείλουν να λάβουν μέτρα ούτως ώστε τα παιδιά με αναπηρία να μπορούν να ασκήσουν και να απολαύουν όλα τα δικαιώματα τους όπως και τα παιδιά χωρίς αναπηρία.

Η αρχή του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού με αναπηρία αποτελεί το περιεχόμενο της δεύτερης παραγράφου του άρθρου 7 επισημαίνοντας ότι τα κράτη μέλη της Σύμβασης οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους ότι στη λήψη και εκτέλεση οποιασδήποτε ενέργειας τους θα λαμβάνετε πάντα υπόψη ή θα διασφαλίζεται ότι η ενέργεια αυτή είναι προς το συμφέρον του παιδιού. Δηλαδή, σε οποιαδήποτε ενέργεια και απόφαση θεσμών ή υπηρεσιών όπως τα δικαστήρια, τα νομοθετικά όργανα, οι δημόσιες και ιδιωτικές ιδρυματικές δομές αυτή πρέπει να λαμβάνει πάντα υπόψη της βέλτιστο συμφέρον του παιδιού.

Η τρίτη παράγραφος εστιάζει στο δικαίωμα που έχουν τα παιδιά με αναπηρία να εκφράζουν τις απόψεις τους ελεύθερα για οποιοδήποτε θέμα επιθυμούν και η έκφραση τους αυτή να μην έχει επιπτώσεις στα ίδια και στη ζωή τους. Σύμφωνα με

την παράγραφο 3, πρέπει να δίνεται η δέουσα βαρύτητα στις απόψεις των παιδιών με αναπηρία λαμβάνοντας υπόψη την ηλικία και την ωριμότητα τους. Για την άσκηση του δικαιώματος της ελεύθερης έκφρασης των απόψεων τους, η Σύμβαση προβλέπει την παροχή κατάλληλης βοήθειας προς τα παιδιά με αναπηρία και με βάση την ηλικία τους.

Άρθρο 19

Ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα

Τα Συμβαλλόμενα Κράτη στην παρούσα Σύμβαση αναγνωρίζουν το ίσο δικαίωμα όλων των ατόμων με αναπηρίες να ζουν στην κοινωνία, με επιλογές ίσες με τους άλλους ανθρώπους και λαμβάνουν αποτελεσματικά και κατάλληλα μέτρα, προκειμένου να διευκολύνουν την πλήρη απόλαυση αυτού του δικαιώματος από τα άτομα με αναπηρίες και την πλήρη ένταξη και συμμετοχή τους στην κοινωνία, συμπεριλαμβανομένης και της διασφάλισης ότι:

α. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν την ευκαιρία να επιλέξουν τον τόπο διαμονής τους και το πού και με ποιόν ζουν, σε ίση βάση με τους άλλους και δεν είναι υποχρεωμένα να ζουν υπό ιδιαίτερες διευθετήσεις διαβίωσης

β. Τα άτομα με αναπηρίες έχουν πρόσβαση σε σειρά υπηρεσιών στο σπίτι, σε καταστήματα και άλλες υπηρεσίες υποστήριξης στην κοινότητα, συμπεριλαμβανομένης και της προσωπικής βοήθειας που είναι απαραίτητη για την υποστήριξη της διαβίωσης και της ένταξης στην κοινωνία και την αποτροπή της απομόνωσης ή του διαχωρισμού από την κοινωνία

γ. Οι κοινοτικές υπηρεσίες και εγκαταστάσεις για τον πληθυσμό είναι διαθέσιμες, σε ίση βάση, στα άτομα με αναπηρίες και ανταποκρίνονται στις ανάγκες τους.

Το δικαίωμα στην ανεξάρτητη διαβίωση και ένταξη στην κοινότητα που είναι και το αντικείμενο του άρθρου 19 της Σύμβασης των ΗΕ για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες θεωρείται ως ένα από τα πιο σημαντικά δικαιώματα που έχουν συμπεριληφθεί στη αυτή. Το δικαίωμα στην επιλογή, στην ελευθερία, και στην ένταξη που συνδυάζονται στο εν λόγω δικαίωμα είναι προαπαιτούμενα προκειμένου ένα άτομο να μπορεί να ασκήσει όλα τα δικαιώματά του.⁵⁶ Όμως, για να μπορέσει ένα άτομο με αναπηρία να είναι αυτόνομο και να συμμετέχει ενεργά στην κοινότητα σημαίνει ότι το κράτος χρειάζεται να έχει λάβει μέτρα μέσω των οποίων αφενός τα άτομα με αναπηρία θα επιλέγουν το πού και με ποιον θέλουν να μείνουν, αφετέρου θα έχουν πρόσβαση σε ένα εύρος αναγκαίων υπηρεσιών που θα τους υποστηρίζουν ώστε να μπορούν να διαβιούν στην κοινότητα, αποτρέποντας την απομόνωση και τον διαχωρισμό τους από τα

⁵⁶ Fiala-Butora, J, A Rimmerman, & A Gur (2018). Article 19: Living Independently and Being Included in the Community. Στο I. Bantekas et al. (eds.) *The UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: A Commentary* (pp. 530-558). Oxford: Oxford University Press.

υπόλοιπα μέλη της κοινότητας.⁵⁷ Προφανώς, η έννοια της «ανεξάρτητης διαβίωσης» που έχει συμπεριληφθεί στον τίτλο του συγκεκριμένου δικαιώματος δεν σημαίνει ότι τα άτομα με αναπηρία θα μένουν μόνα τους. Αλλά η έννοια της ανεξάρτητης διαβίωσης θέλει να δηλώσει ότι το άτομο με αναπηρία μπορεί ελεύθερα να επιλέξει αυτό που το ίδιο επιθυμεί όπως και να έχει τον έλεγχο των αποφάσεων που επηρεάζουν τη ζωή του έχοντας το ίδιο επίπεδο ανεξαρτησίας και αλληλεξάρτησης όπως και οι πολίτες χωρίς αναπηρία.

Η επίτευξη της ανεξάρτητης διαβίωσης των ατόμων με αναπηρία και ένταξης στην κοινότητα εξαρτάται από τρία σημαντικά στοιχεία α) την δυνατότητα του ατόμου να επιλέξει τον τρόπο διαβίωσης που επιθυμεί, β) τη διαθεσιμότητα των εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης προς τα άτομα με αναπηρία προκειμένου να μπορούν να ζήσουν στην κοινότητα αυτόνομα λαμβάνοντας την υποστήριξη που χρειάζονται, και γ) τη δυνατότητα πρόσβασης στις διαθέσιμες κοινοτικές υπηρεσίες οι οποίες και απευθύνονται στο σύνολο του πληθυσμού. Τα τρία αυτά στοιχεία, δηλαδή το δικαίωμα στην επιλογή, η διαθεσιμότητα εξατομικευμένων υπηρεσιών υποστήριξης προς τα άτομα με αναπηρία και η δυνατότητα πρόσβασης στις διαθέσιμες υπηρεσίες στην κοινότητα αποτελούν το περιεχόμενο των τριών παραγράφων του άρθρου 19.

⁵⁷ Ο.π.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ: ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ

Μια από τις Παρατηρήσεις και Συστάσεις της Επιτροπής, όπως προέκυψε ύστερα από τον εποικοδομητικό διάλογο με την αντιπροσωπεία του ελληνικού κράτους, αφορούσε στη γλώσσα που χρησιμοποιείται στην ελληνική νομοθεσία για τα άτομα με αναπηρία. Ειδικότερα, η Παρατήρηση αφορούσε στην υποτιμητική γλώσσα που χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία και στην ανάγκη εξάλειψης της από την ελληνική νομοθεσία.⁵⁸

Η βασική αρχή που εισάγεται με τη Σύμβαση είναι ότι η γλώσσα που πρέπει να χρησιμοποιείται για τα άτομα με αναπηρία είναι μια γλώσσα συμπεριληπτική (inclusive language) που θα δίνει έμφαση πρώτα στο άτομο και όχι στην αναπηρία του, παραμερίζοντας ξεπερασμένες και πολλές φορές υποτιμητικές έννοιες για τα άτομα με αναπηρία προερχόμενες αφενός από την ιατρική προσέγγιση για την αναπηρία, αφετέρου από στερεότυπα και προκαταλήψεις για τα άτομα με αναπηρία.

Σύμφωνα με τις Οδηγίες Συμπεριληπτικής Γλώσσας για την Αναπηρία (*Disability-inclusive language guidelines*) που δημοσιεύσαν το 2019 τα ΗΕ στο πλαίσιο εφαρμογής της Στρατηγικής για την ένταξη των ατόμων με αναπηρία (*Disability Inclusion Strategy*),⁵⁹ η γλώσσα που οφείλουμε να χρησιμοποιούμε όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία πρέπει να βασίζεται στις ακόλουθες πέντε αρχές:

1. Έμφαση στο άτομο και όχι στην αναπηρία
2. Αποφυγή χρήσης «ετικετών» και στερεοτύπων
3. Μη χρήση συγκαταβατικών ευφημισμών
4. Η αναπηρία δεν είναι ασθένεια ή πρόβλημα
5. Χρήση ορθής γλώσσας όχι μόνο στον γραπτό λόγο αλλά και στον προφορικό και ανεπίσημο λόγο

⁵⁸ Σύμφωνα με την Παρατήρηση της Επιτροπής των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες «1. Η Επιτροπή εκφράζει την ανησυχία της για την έλλειψη στη νομοθεσία του συμβαλλόμενου Κράτους μιας εναρμονισμένης προσέγγισης για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, και ότι το υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο, [...] εμπεριέχει υποτιμητική γλώσσα για τα άτομα με αναπηρία [...]. Η Επιτροπή συνιστά στο συμβαλλόμενο Κράτος, σε στενή διαβούλευση και με την ενεργό εμπλοκή των οργανώσεων των ατόμων με αναπηρία: [...] (2γ) Να εξαλείψει στη νομοθεσία του την υποτιμητική γλώσσα που αναφέρεται στα άτομα με αναπηρία». Οι Τελικές Παρατηρήσεις της Επιτροπής των ΗΕ είναι διαθέσιμες στην ιστοσελίδα της ΕΣΑμεΑ στα [ελληνικά](#) και σε [κείμενο εύκολο για ανάγνωση](#) (easy-to-read).

⁵⁹ United Nations (2019). *Disability-inclusive language guidelines*. Available at: <https://www.un Geneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>

Στον Πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται **η ορολογία που προτείνεται να χρησιμοποιείται** όταν αναφερόμαστε στα άτομα με αναπηρία όπως και **η ορολογία που είναι καλό να αποφεύγεται**.

Προτεινόμενοι όροι για την αναπηρία		Όροι για την αναπηρία που <u>πρέπει</u> να αποφεύγονται	
	άτομο/α με αναπηρία		άτομα/α με ειδικές ανάγκες, άτομο/α με ειδικές ικανότητες, ανάπηρος/η, ανάπηρο/α άτομο/α, ΑμεΑ, ΑμΕΑ, αφανείς ήρωες της καθημερινότητας, ήρωες της ζωής ήρωες με αναπηρία
	άτομο/α χωρίς αναπηρία, το υπόλοιπο του πληθυσμού		κανονικός/η, υγιής, φυσιολογικός, αρτιμελής
	έχει αναπηρία...		υποφέρει από, πάσχει από ταλαιπωρείται από, χτυπήθηκε από
	άτομο με νοητική αναπηρία		καθυστερημένος, καθυστερημένο άτομο, αργός, ανισόρροπος, χαμηλής νοημοσύνης,
	άτομο με ψυχοκοινωνική αναπηρία		παράφρων, τρελός, μανιακός, ψυχικά διαταραγμένος, συναισθηματικά διαταραγμένος ψυχικά άρρωστος

	κωφός άτομο/α που είναι κωφό/α βαρήκοος άτομο με ακουστική αναπηρία τυφλοκωφός		κουφός, κωφάλαλος, μουγγός
	άτομο με αναπηρία λόγου άτομο που χρησιμοποιεί συσκευή επικοινωνίας άτομο που χρησιμοποιεί εναλλακτική μέθοδο επικοινωνίας		άλαλος, δεν μπορεί να μιλήσει
	τυφλός, άτομο που είναι τυφλό, άτομο με οπτική αναπηρία		αόμματος, στραβός
	άτομο με κινητική αναπηρία άτομο με αναπηρία στα άνω άκρα άτομο με αναπηρία στα κάτω άκρα		σακάτης, κουτσός, παράλυτος, κουλός
	χρήστης/τρια αναπηρικού αμαξιδίου, άτομο που χρησιμοποιεί αναπηρικό αμαξίδιο		καθηλωμένος/η σε αναπηρικό καροτσάκι
	άτομο με σύνδρομο down		άτομο με ειδικές ανάγκες μογγόλος
	άτομο που έχει λέπρα		λεπρός
	άτομο με μικρό ανάστημα μικρό άτομο άτομο με αχονδροπλασία (αν ανήκει σε αυτή την κατηγορία)		νάνος

[Πηγή: Disability-inclusive language guidelines,
Available at:

<https://www.ungeneva.org/sites/default/files/2021-01/Disability-Inclusive-Language-Guidelines.pdf>]